

Thema 4 Branchegerichte cursussen voor leerlingen

Deze serie bevat de volgende rapportages:

- Thema 1 – Arbeidskundig onderzoek
- Thema 2 – Netwerkvorming in relatie tot arbeidsintegratie
- Thema 3 – Leerlingwerkplaatsen
- Thema 4 – Branchegerichte cursussen voor leerlingen
- Thema 7 – Naschoolse begeleiding

Branchegerichte cursussen

Werknemer in opleiding

Rapportage 2007

Theo Winnubst (KPC Groep)
Eindredactie: Elise Schouten

Deze uitgave is een publicatie van 'Werknemer in opleiding'.

'Werknemer in opleiding' wordt gefaciliteerd door het ministerie van OCW en is een vervolg op de ESF-projecten 'Praktijkonderwijs werkt door...' en 'VSO werkt!'

In 'Werknemer in opleiding' participeren, naast KPC Groep, de Vereniging Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de WEC-Raad.

'Werknemer in opleiding' sluit aan op de ontwikkelagenda's van de Vereniging Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en van de WEC-Raad.

VERENIGING
LANDELIJK WERKVERBAND
PRAKTIJKONDERWIJS

Omslag; Franssen & Van Iersel, Sara Zdrojowska

Bestelnummer: 221047

Alle rechten voorbehouden. Niets uit de uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

WOORD VOORAF

In het praktijkonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs (vso) zitten leerlingen die functionele beperkingen hebben, maar die zeer geschikt zijn voor het vervullen van functies op de arbeidsmarkt. Na het basisonderwijs worden zij daartoe in vier of vijf jaar opgeleid door scholen voor praktijkonderwijs en vso-scholen.

In de periode 2000-2006 zijn gemiddeld zo'n 70 scholen per jaar gestart met tweejarige projecten arbeidstoeleiding en arbeidsintegratie, gesubsidieerd door het Europees Sociaal Fonds. Voor deze periode was een budget beschikbaar van ruim € 40 miljoen. Per 1 augustus 2007 is de nieuwe ESF-periode gestart. Deze loopt tot 2013 met een budget van ongeveer € 117 miljoen.

De inhoudelijke coördinatie van de projecten werd verzorgd door de Uitvoerings- en Coördinatie Groep (UCG). Vanaf 2004 zitten in de UCG, naast vertegenwoordigers van het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en KPC Groep, vanwege uitbreiding van de doelgroep, ook vertegenwoordigers van het vso. KPC Groep is belast met de uitvoering. Vanaf 1 januari 2007 werkt de UCG onder de naam 'Werknemer in opleiding'.

De projecten in de periode 2000-2006 werden voor de scholen additioneel bekostigd, hetgeen inhield dat zij betrekking hadden op activiteiten die niet voor reguliere bekostiging van de overheid in aanmerking kwamen. De activiteiten waren gegroepeerd in zeven thema's:

- 1 Arbeidskundig onderzoek.
- 2 Netwerkvorming in relatie tot arbeidsintegratie.
- 3 Leerlingwerkplaatsen in directe samenwerking met branches en bedrijven.
- 4 Branchegerichte cursussen voor leerlingen, gericht op civiel effect.
- 5 Informatietechnologische programma's, in aanvulling op de rijksregeling voor de onderwijskundige ondersteuning van de arbeidsintegratie en in relatie tot de overige thema's.
- 6 Scholingsprogramma's arbeidsintegratie voor docenten.
- 7 Vormgeven en intensiveren van begeleiding na het verlaten van de school, niet zijnde stagebegeleiding, op basis van een overeenkomst.

De deelnemende scholen hebben met veel enthousiasme en inzet veel ervaringen opgedaan en resultaten geboekt. Niet alleen met het aantal plaatsingen van leerlingen op de arbeidsmarkt, maar zeker ook met de inrichting van het onderwijs. Over dit laatste deed de toenmalige UCG in 2004 uitgebreid verslag in de tussenrapportages over vijf thema's. Over de overige twee thema's – 'informatietechnologie' en 'scholing voor docenten' – werd geen afzonderlijk verslag geschreven. Over het eerste thema waren onvoldoende relevante gegevens beschikbaar; het tweede thema werd verwerkt in de rapportages over de vijf andere thema's.

De nu voorliggende themarapportages 2007 bouwen voort op de eerder uitgebrachte tussenrapportages. Om dezelfde redenen als hiervoor genoemd, zijn er voor de thema's 5 en 6 geen afzonderlijke rapportages opgesteld.

Doel van deze rapportages is scholen zoveel mogelijk behulpzaam te zijn bij de vormgeving van de arbeidstoeleiding, zodat zij het wiel niet opnieuw hoeven uitvinden en met vrucht kunnen profiteren van de resultaten van collega's. De ervaringen die zijn opgedaan met de voorlopige themarapportages in 2004 zijn uitermate positief. De vijf voorliggende themarapportages zijn geen bundeling of samenvatting van wat er op de onderscheiden scholen allemaal is gedaan en gebeurd. Het zijn creatief verwerkte samenvattingen van die ervaringen en resultaten die voor andere scholen van betekenis kunnen zijn of, met andere woorden, een landelijke meerwaarde kunnen hebben. Ieder project heeft zijn eigen betekenis, maar het ligt op de weg van de scholen daar zelf verslag van uit te brengen.

De themarapportages bieden een goed overzicht van de resultaten en worden bijzonder bruikbaar geacht voor de verdere vormgeving van de arbeidstoeleiding in het praktijkonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs.

'Werknemer in opleiding' is de samenstellers, de themadeskundigen, dan ook bijzonder erkentelijk voor hun bijdrage. Dat betreft natuurlijk allereerst de scholen die, alleen of in samenwerking met anderen, de resultaten hebben geboekt. Tot slot een woord van dank aan Elise Schouten die de eindredactie heeft verzorgd.

De bruikbaarheid van de voorliggende themarapportages zal bewezen moeten worden. 'Werknemer in opleiding' draagt zorg voor een ruime verspreiding. De scholen zijn vervolgens aan zet om er optimaal gebruik van te maken. 'Werknemer in opleiding' nodigt scholen daartoe graag uit en wenst ze daarbij veel succes.

Voor de UCG,

H.J.M. van den Brand (Secretaris Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs)
Voorzitter

Th.W.J. van Munnen (Secretaris van de WEC-Raad)
Lid

W. van Gaans
Projectleider

INHOUD

WOORD VOORAF

INLEIDING	3
1 DOELSTELLING	5
1.1 Scholingsroute met extra's	5
1.2 Betere arbeidskansen	6
1.3 Grotere doorstroming	6
1.4 Meer zelfvertrouwen	7
2 WERKWIJZE	8
2.1 Projectplan Branchegerichte cursussen	8
2.2 Jaarprogramma opstellen	19
2.3 Een ontwikkelingsplan opstellen	19
2.4 Keuzebegeleiding	20
2.5 Voorbereiding in het team	20
3 CURSUSSEN	21
3.1 SVA-cursussen	21
3.2 VCA- veiligheids cursus	27
3.3 Lassen	27
3.4 Heftruckchauffeur	28
3.5 Trekkerrijbewijs	28
3.6 Brommercertificaat	28
3.7 Theorie autorijbewijs	28
4 PRAKTIJKBESCHRIJVINGEN	29
4.1 Carmel College Salland, Raalte	29
4.2 De Radar, Oosterbeek	31
4.3 Het Schip, Enschede	34
4.4 Praktijkonderwijs Etty Hillesumlyceum, Deventer	35
5 TIPS	38
WEBSITES, ADRESSEN EN MATERIALEN	39
BIJLAGEN	41
Bijlage 1 Overzicht cursussen SVA-project	43
Bijlage 2 Competenties arbeidsmarktgekwalificeerd assistent (AKA)	49
Bijlage 3 Beoordelingsformulier het Segment, Gouda.	53
Bijlage 4 Overzicht schoolprojecten thema 4 Branchegerichte cursussen	55

INLEIDING

Scholen voor praktijkonderwijs en vso hebben de opdracht hun leerlingen voor te bereiden op het zelfstandig functioneren in de samenleving. Dat betekent dat het onderwijs in het teken staat van de volgende doelstellingen: de school leidt leerlingen toe naar de arbeidsmarkt, leert hen zelfstandig te wonen, bereidt hen voor op een zinvolle vrijetijdsbesteding, draagt bij aan actief burgerschap en zorgt – indien van toepassing – voor een goede doorstroom naar vervolgonderwijs. Om deze doelstellingen te realiseren, krijgen de leerlingen een praktijk- en vaardigheidsgerichte scholing met een ondersteunende theoretische onderbouwing.

Het vierde thema van het ESF-project 'Werknemer in opleiding', getiteld 'Branchegerichte cursussen voor leerlingen', staat in het teken van de eerstgenoemde doelstelling: de toeleiding naar arbeid. Om straks met succes op de arbeidsmarkt te kunnen functioneren, moeten leerlingen zich de daarvoor vereiste vaardigheden eigen maken. De stage is daarvoor een zeer belangrijk middel, omdat de leerlingen deze vaardigheden het beste leren in de praktijk. De stage is dan ook een essentieel onderdeel van de arbeidsvoorbereiding van leerlingen in praktijkonderwijs en vso.

Ter versterking van hun positie op de arbeidsmarkt, bieden scholen hun leerlingen, naast stages, extra branchegerichte cursussen aan. Deze cursussen moeten de leerling voorbereiden op de stage en ondersteuning geven tijdens de stage of het werken in een leerwerkplaats.

Wanneer leerlingen zulke cursussen met succes hebben doorlopen, hebben zij betere kansen op de arbeidsmarkt. Zij onderscheiden zich daardoor immers van kandidaten die geen extra scholing hebben gevolgd. Zeker voor deze jongeren, die beperkte arbeidsmogelijkheden hebben, is elk extraatje meegenomen. Daarom stimuleren scholen voor praktijkonderwijs en vso hun leerlingen om relevante branchegerichte cursussen te volgen. Door stage en cursussen aan elkaar te koppelen, wordt de praktijkgerichtheid van de kennis sterk bevorderd. Veel scholen hebben in het kader van het ESF-project geïnvesteerd in branchegerichte cursussen voor leerlingen.

Welke cursussen de scholen aanbieden, is afhankelijk van de praktijkrichtingen die de school in huis heeft. Dat wordt op haar beurt weer bepaald door de regionale bedrijvigheid. De leerlingen stromen in het algemeen immers uit naar bedrijven in de regio. Het aanbod van branchegerichte cursussen sluit dus aan bij de regionale arbeidsmarkt. Scholen hebben dan ook een verschillend cursusaanbod.

Deze brochure beschrijft wat erbij komt kijken wanneer de school branchegerichte cursussen in haar aanbod wil opnemen. Na de doelstellingen, die in hoofdstuk 1 aan de orde komen, gaat hoofdstuk 2 in op keuzen die scholen moeten maken wanneer zij branchegerichte cursussen in hun onderwijsaanbod willen opnemen. In hoofdstuk 3 staan we stil bij de meest gebruikte, landelijk beschikbare cursussen en hoofdstuk 4 beschrijft

een aantal voorbeelden uit de praktijk. In het laatste hoofdstuk vindt de lezer een aantal tips van scholen die ervaring hebben opgedaan met branchegerichte cursussen. De brochure wordt afgesloten met een overzicht van websites, adressen en materialen.

1 DOELSTELLING

Wanneer leerlingen van het praktijkonderwijs en vso met succes branchegerichte cursussen hebben gevolgd, hebben zij meer kansen op de arbeidsmarkt. Dit is met name het geval wanneer de cursussen zijn toegesneden op de werkzaamheden die leerlingen uitvoeren in de stage. Idealiter is de cursus in samenspraak met de betreffende branche ontwikkeld, en krijgt de cursist een door de branche erkende verklaring of certificaat. Een succesvolle afsluiting van de cursus vergroot de kans op doorstroming naar het roc en versterkt het gevoel van eigenwaarde en het zelfvertrouwen van de leerlingen.

Praktijkonderwijs en scholen voor vso is voor een grote groep leerlingen eindonderwijs. Dat betekent dat leerlingen na school direct doorstromen naar de arbeidsmarkt. De school heeft dus de taak haar leerlingen toe te leiden naar arbeid en hen zo goed mogelijk op die arbeid voor te bereiden. In het algemeen verwerven de leerlingen een arbeidsplaats op de regionale arbeidsmarkt. Daarom krijgen leerlingen van praktijkonderwijs en vso een praktijk- en vaardigheidsgerichte scholing, die zo goed mogelijk is afgestemd op de wensen en behoeften van bedrijven in de regio.

De school besteedt veel aandacht aan arbeidstraining. Leerlingen leren vaardigheden die relevant zijn in het werk dat zij straks gaan doen. Versterking van sociale vaardigheden, algemene arbeidsvaardigheden en motorische/handvaardigheden spelen een belangrijke rol in het onderwijs. Omdat de praktijk de belangrijkste leerschool is, trainen de leerlingen deze vaardigheden voor een groot deel tijdens interne en externe stages. De stage is in de arbeidsvoorbereiding van deze leerlingen van essentieel belang. De bedrijfspraktijk is een betekenisvolle omgeving, waarin leerlingen leren omgaan met de cultuur en structuur van de wereld van arbeid.

1.1 Scholingsroute met extra's

Scholen voor praktijkonderwijs en vso verzorgen onderwijs op maat. Elke leerling doorloopt een scholingsroute die past bij zijn eigen mogelijkheden en beperkingen. Toch kunnen we in de scholingsroutes van leerlingen een aantal categorieën onderscheiden. De 'Referentiegroep Praktijkonderwijs in de Steigers' beschrijft in de publicatie 'De loopbaankolom Praktijkonderwijs' vijf veel voorkomende scholingsroutes in het praktijkonderwijs¹. Eén daarvan is de 'scholingsroute met extra's', die als volgt wordt omschreven: 'Leerlingen van het praktijkonderwijs kunnen tijdens hun schoolloopbaan allerlei extra cursussen volgen, die binnen de school of extern worden gegeven. Ook zijn er leerlingen die (praktijk)onderdelen volgen bij een vmbo-school of roc.'

Deze cursussen worden 'branchegerichte cursussen' genoemd, al bieden scholen ook cursussen aan die niet zozeer gericht zijn op een bepaalde branche, maar die in

1 Schouten, E. (2002). De loopbaankolom Praktijkonderwijs. Vijf veel voorkomende scholingsroutes voor leerlingen van het Praktijkonderwijs.

het algemeen relevant zijn in het segment van de arbeidsmarkt waar leerlingen van praktijkonderwijs/vso terecht komen. Het gaat dan met name om vaardigheden die in de voorwaardelijke sfeer liggen.

1.2 Betere arbeidskansen

Branchegerichte cursussen staan in het teken van arbeidsvoorbereiding en -toeleiding: leerlingen leren vaardigheden die relevant zijn in een specifieke branche, zoals bijvoorbeeld lassen of schoonmaken. Ook geven scholen cursussen die in elke branche of voor elke leerling relevant zijn, zoals veiligheids cursussen, ehbo, het brommerrijbewijs of het theoriegedeelte van het autorijbewijs.

Leerlingen die met succes extra cursussen hebben gevolgd, hebben meer kansen op de arbeidsmarkt. Niet alleen binnen de betreffende branche hebben zij daarmee een streepje voor op anderen, maar ook in andere branches is het een pré wanneer de jongeren een extra certificaat op zak hebben. In veel cursussen leren de jongeren, naast specifieke op de branche gerichte vaardigheden, ook algemene arbeidsvaardigheden die in iedere branche relevant zijn, zoals bijvoorbeeld nauwkeurig werken, op tempo werken of leiding accepteren. Door branchegerichte cursussen te volgen, vergroten deze jongeren hun kansen op de arbeidsmarkt.

1.3 Grotere doorstroming

Branchegerichte cursussen bevorderen ook de doorstroming naar niveau 1 van het roc, zo blijkt uit de praktijk van veel scholen. Leerlingen die bijvoorbeeld de branchegerichte cursus 'Werken in de zorg' volgden, ontwikkelden affiniteit voor het werken in een zorginstelling en stroomden door naar de opleiding voor zorghulp (mbo niveau 1) van het roc. En leerlingen die de branchegerichte cursus 'Werken in de logistiek' met een certificaat afsloten, kregen van het roc vrijstelling voor de praktijk en konden zich richten op het behalen van de opleiding logistiek medewerker (mbo niveau 1).

Vaak wordt in het kader van de cursussen samengewerkt met een roc of aoc. Leerlingen van praktijkonderwijs en vso volgen daar cursussen of praktijkonderdelen, die in veel gevallen zijn aangepast aan het niveau en aan de kenmerken van deze leerlingen. Wanneer leerlingen een branchegerichte cursus volgen op het roc, wordt de drempel van het roc voor hen lager. Zij maken tijdens de cursus kennis met het roc en kunnen al wat wennen aan de grootschaligheid, de schoolcultuur en de sfeer. De kans dat zij na het praktijkonderwijs/ vso doorstromen naar het assistentenniveau wordt daarmee groter. Vanzelfsprekend versterkt ook dit de arbeidskansen en - mogelijkheden van de leerlingen.

Een bijkomend voordeel van een grotere doorstroming is dat het team van het roc meer samenwerkt met scholen voor praktijkonderwijs en vso en zodoende beter met deze doelgroep leert werken.

1.4 Meer zelfvertrouwen

Een neveneffect van het succesvol afronden van een cursus is dat het zelfvertrouwen en het gevoel van eigenwaarde van leerlingen worden versterkt. Zij zijn trots op hun diploma of certificaat. Omdat deze jongeren vaak erg onzeker en kwetsbaar zijn, is dit een belangrijk aspect. Een certificaat of diploma kan van grote waarde zijn voor de sociaal emotionele ontwikkeling van deze jongeren en dat versterkt indirect ook hun arbeidsmogelijkheden. Het toegenomen zelfvertrouwen heeft een positieve invloed op hun sociaal functioneren, op hun leren en op hun arbeidsvaardigheid.

Branchegerichte cursussen hebben meer waarde wanneer deze zijn erkend door de brancheorganisaties. Werkgevers weten in dat geval waar het certificaat voor staat en kunnen ervan uitgaan dat de cursus aan door de branche gestelde eisen voldoet. Die zekerheid hebben zij niet wanneer de cursus niet is erkend. Daarom bieden scholen bij voorkeur cursussen aan die zijn erkend door de branches en die worden afgesloten met een erkend diploma, certificaat of verklaring. Met name die erkende cursussen vergroten de arbeidskansen van de leerlingen.

Doelstellingen branchegerichte cursussen

- De arbeidskansen van leerlingen vergroten.
- De doorstroming naar niveau 1 van het roc bevorderen.
- Het zelfvertrouwen en het gevoel van eigenwaarde van de leerling versterken.

2 WERKWIJZE

Scholen die het voornemen hebben om branchegerichte cursussen in hun onderwijsaanbod op te nemen, staan voor een aantal keuzen. Deze keuzen hebben betrekking op de samenstelling van het cursusaanbod, de organisatie van de cursussen en de financiering ervan.

De uitstroom van leerlingen van praktijkonderwijs en vso naar de arbeidsmarkt is bijzonder divers. Dat heeft onder andere te maken met regionale verschillen; per regio zijn in het bedrijfsleven verschillende sectoren en branches dominant aanwezig. Vaak vloeit uit de laatste stageplaats van een leerling een arbeidscontract voort, al of niet in combinatie met verdere scholing. Daarom is het van groot belang dat de stage succesvol verloopt, zowel voor de leerling als voor het stagebedrijf.

Daarom zijn binnen het project Schoolontwikkeling VSO Arbeidsvoorbereiding (SVA) de zogenaamde 'stageondersteunende leerprogramma's' (SOL) ontwikkeld. In deze leerprogramma's staan de werkzaamheden centraal die de stagiair moet uitvoeren, maar ook de competenties die zijn geformuleerd voor AKA-opleidingen (Arbeidsmarktgekwalificeerd Assistent, zie bijlage 2). In de SOL-programma's wordt een 'stageverslag' gemaakt, waarin de werkzaamheden van de stagiair worden beoordeeld. Het stageverslag geeft een goed beeld van het verloop van de stage. Scholen die branchegerichte cursussen in hun onderwijs willen opnemen, kunnen een bestaand SOL-programma als vertrekpunt nemen en op vergelijkbare wijze een eigen leergang ontwikkelen, afgestemd op de eigen regio.

In een dergelijk programma zijn de volgende aspecten van belang:

- De stagiair krijgt informatie over de wijze waarop het werk wordt georganiseerd: waarin moet de stagiair zelf initiatieven nemen? Hoe wordt het werk verdeeld en aangestuurd?
- De stagiair krijgt informatie over zijn verantwoordelijkheden: afspraken over werktijden, overwerk, ziekte, veiligheid, welbevinden.
- De stagiair krijgt informatie over de werkzaamheden die hij moet uitvoeren en krijgt de mogelijkheid om zich daarin te oefenen (op de stageplaats of in een leerlingwerkplaats): welke eisen worden gesteld aan de productiviteit van de stagiair? Welke kwaliteitseisen worden gesteld aan zijn werk?
- De stagiair krijgt informatie over de punten waarop hij wordt beoordeeld door de werkgever: welke afwegingen worden gemaakt bij het wel of niet aangaan van een arbeidsovereenkomst?
- De stagiair krijgt informatie over scholingsmogelijkheden.

2.1 Projectplan Branchegerichte cursussen

We beschrijven op hoofdpunten welke stappen de school moet nemen om op een verantwoorde wijze een 'programma branchegerichte cursussen' te ontwikkelen.

2.1.1 Oriëntatie in de regio

Allereerst stelt de school vast naar welke sectoren en branches de (meeste) leerlingen uitstromen. Het gaat om de volgende vragen:

- Welke branche(s) in de regio bieden onze schoolverlaters kansen?

Het gaat om branches waar relatief veel werk wordt verricht door laagopgeleid personeel en om functies waarvoor geen specifieke beroepskwalificatie noodzakelijk is. Het is van belang dat de school zicht heeft op vragen/problemen die werkgevers hebben bij het aantrekken en behouden van laaggeschoold personeel. Zo kunnen werkgevers bijvoorbeeld geconfronteerd worden met het feit dat laaggeschoold personeel zich vaak kortdurend aan het bedrijf bindt, waardoor het voor de werkgever niet lonend is om te investeren in scholing.

- Welke branches in de regio hebben behoefte aan laaggeschoold personeel en staan open voor schoolverlaters van het praktijkonderwijs/vso?
- Wat zijn de werkzaamheden die in deze branches door laaggeschoold personeel worden uitgevoerd? Zijn dit werkzaamheden die in principe door onze schoolverlaters kunnen worden uitgevoerd?

- Worden er specifieke eisen gesteld (bijvoorbeeld Veiligheidscertificaat Aannemers?)

Het is van belang dat het om werk gaat met weinig veiligheidsrisico's; de werknemer hoeft bijvoorbeeld niet te werken op grote hoogte of met risicovolle machines of elektrische apparaten.

- Worden de werkzaamheden in de regel uitgevoerd onder de verantwoordelijkheid en/of toezicht van een derde?

Het is van belang dat de werknemer goed wordt aangestuurd en begeleid.

2.1.2 Contouren van het leerprogramma

Nadat de school heeft vastgesteld welke branche(s) in de regio relevant zijn voor haar leerlingen, stelt zij haar branchegerichte leerprogramma samen. Wanneer er voor deze branches binnen het eerder genoemde SVA-project ook een SOL-programma is ontwikkeld, kan de school dit als basismateriaal gebruiken. Deze programma's bestaan uit een docentenhandleiding, een leerlingenboek, een stageverslag en een eindkwalificatie. De volgende SOL-programma's zijn beschikbaar:

- Schoonmaken in de groothuishouding

Dit programma is gericht op de schoonmaak van kantoren (mogelijkheid tot kwalificatie van de brancheorganisatie SVS). Het stageverslag van dit programma is eind 2007 beschikbaar.

- Werken in de kinderopvang

Dit programma is gericht op de huishoudelijke hulp in de kinderopvang (programma en examen is gelegitimeerd door de OVDB).

- Werken in de zorg

Dit programma is gericht op de facilitair medewerker binnen zorginstellingen (onderhoud, intern transport). De inzetbaarheid is vergelijkbaar met die van de zorghulp (programma en examen is gelegitimeerd door de OVDB).

Veel scholen voor praktijkonderwijs bieden deze eerste drie programma's aan in een aanbod 'Zorg & Welzijn'.

- Onderhoud plantsoen

Dit programma is gericht op werk bij de plantsoendienst (mogelijkheid tot kwalificatie). Voor het werken in kwekerijen en tuincentra moet de school zelf aanvullend lesmateriaal ontwikkelen. Eind 2007 is het stageverslag van dit programma beschikbaar.

- Werken in de logistiek

Dit programma is gericht op het werken als orderverzamelaar en als ontvangst- en opslagmedewerker (mogelijkheid tot kwalificeren KC Handel).

- Heftruckchauffeur

Het stageverslag van dit programma is eind 2007 beschikbaar.

- Winkelmedewerker

Dit programma is gericht op het werken in de detailhandel (aankomend verkoopmedewerker) (mogelijkheid tot kwalificatie KC handel).

- Machinaal houtbewerken en banktimmeren

Dit programma is gericht op het werken in de houtverwerkende industrie (mogelijkheid tot kwalificatie SH&M). Een stageverslag ontbreekt in dit programma.

- Werken in de keuken

Dit programma is gericht op werken in de horeca, met name in de koude keuken of in fast food winkels. (mogelijkheid tot kwalificatie op twee niveau's (BT&V en HBI). Een stageverslag ontbreekt in dit programma.

Als de school een programma wil ontwikkelen voor een branche waarvoor in het SVA-project (nog) geen materialen zijn ontwikkeld, dan is zij aangewezen op leermateriaal van het vmbo (basis- en kaderberoepsgerichte leerweg). Verder zijn de kwalificatiedossiers die door de kenniscentra zijn opgesteld belangrijke basisdocumenten. Deze kwalificatiedossiers beschrijven de kerntaken van een aankomend medewerker, de aard van de werkzaamheden en geven zicht op wat het werk moeilijk kan maken (de zogenaamde dilemma's).

Een ander belangrijk basisdocument dat de school kan gebruiken bij de ontwikkeling van een programma branchegerichte cursussen is het AKA-rapport (zie www.colo.nl en bijlage 2). Hierin worden de basiscompetenties beschreven voor de functie van 'Arbeidsmarktgekwalificeerd assistent'. Het gaat om algemene beroepscompetenties die, ongeacht de werksoort, van belang zijn in functies op dit niveau. Er is veel aandacht voor 'op

tempo werken met behoud van kwaliteit' en voor sociale en communicatieve vaardigheden.

Bijlage 1 geeft een overzicht van branchegerichte cursussen die met een kwalificatie kunnen worden afgesloten.

2.1.3 Intern of extern

De cursussen worden binnen of buiten de school gegeven, bijvoorbeeld in een vmbo school, roc of bedrijf. Er zijn scholen die er de voorkeur aan geven om de cursussen binnen de school uit te voeren, omdat de school voor de leerlingen een vertrouwde, veilige omgeving is, een aspect dat voor leerlingen van praktijkonderwijs en vso erg belangrijk kan zijn. Veel leerlingen vinden het erg spannend om elders cursussen te volgen en deze spanning kan een belemmerende invloed hebben op het verloop van de cursus en op het resultaat, zo is de redenering van deze scholen. Daarom proberen deze scholen de cursussen bij voorkeur in de school te geven.

Dat is echter niet altijd mogelijk, bijvoorbeeld omdat de school niet beschikt over voldoende ruimte of de machines, materialen en gereedschappen die in de cursus gebruikt moeten worden niet in huis heeft. In die gevallen wordt de cursus elders gegeven en zorgt de school ervoor dat er altijd een docent van de eigen school aanwezig is bij de cursus. Wanneer de school zorgt voor een goede voorbereiding en begeleiding van de leerlingen, kunnen leerlingen de cursussen zonder problemen extern volgen, zo is de ervaring van scholen.

Andere scholen zien juist voordelen in externe cursussen. Zij beschouwen het als een onderdeel van het leerproces. Leerlingen moeten naar de cursus toe gaan, moeten zorgen dat ze op tijd komen en leren functioneren in een andere omgeving dan de eigen, veilige school. Het zijn aspecten die relevant zijn in het kader van de arbeidsvoorbereiding. Bovendien is er dan echt sprake van betekenisvol leren, zo stellen deze scholen.

Praktijkonderwijs De Maat, Ommen

Deze school kiest ervoor om alle cursussen in de eigen school door eigen docenten te geven. Ook de toetsen worden door eigen docenten afgenomen of bijgewoond. Er liggen aan deze keuze in de eerste plaats pedagogische argumenten ten grondslag. De school wil een zo veilig mogelijk leerklimaat creëren en gaat ervan uit dat daarmee de kans groter is dat de leerlingen de cursussen met succes afsluiten. Ook ziet de school er organisatorische voordelen in om alle cursussen in eigen hand te houden. De school houdt gemakkelijk greep op het verloop van de cursussen en kan het geheel zo optimaal aansturen. →

Allereerst kunnen leerlingen op school hun trekkerrijbewijs halen. Een docent van de school heeft de bevoegdheid om de lessen te geven en het examen af te nemen. De theorielessen volgen de leerlingen op school en voor de praktijklessen gaan ze, samen met de docent, naar een externe locatie, een bedrijf in de buurt. De leerlingen doen altijd eerst een proefexamen, waardoor zij meer vertrouwen krijgen dat het gaat lukken. De leerlingen halen het bewijs in ongeveer 3 maanden en hebben twee keer in de week les.

Leerlingen kunnen op school ook het brommerrijbewijs en het theoriegedeelte van het autorijbewijs halen. Leerlingen die hun autorijbewijs al hebben, kunnen het certificaat 'Rijden met een aanhanger' behalen.

Ook de cursus 'Lassen Mig Mag' (niveau 1) wordt binnen de school gegeven door een eigen, daartoe bevoegde docent. Deze docent neemt ook het examen af; een gecommiteerde van het Nederlands Instituut voor Lastechniek controleert (later) de examenresultaten. Bedrijven uit de regio leveren de oefenmaterialen voor de lascursus.

Ten slotte kunnen leerlingen binnen de school de SVA-cursus 'Schoonmaken in de groothuishouding' volgen en - sinds het schooljaar 2005-2006 - de veiligheidscursus VCA. De cursus 'Schoonmaak' wordt aangeboden door een daartoe bevoegde docent; het examen (de eindtoets) wordt afgenomen in het bijzijn van een examiner van het Bureau Toetsing & Verklaring dat is ondergebracht bij KPC Groep (zie: 3.1. SVA-cursussen).

2.1.4 Deskundige docenten

Zoals het voor de leerlingen veilig is om de cursus in de eigen school te volgen, is het voor hen ook prettig en vertrouwd wanneer de cursus door de eigen docenten wordt gegeven. De docent kent de leerling en de leerling kent de docent. Bovendien weten 'eigen docenten' goed wat de kenmerken zijn van deze doelgroep en stemmen zij hun onderwijs daar op af.

Vooral voor de eindtoets zijn veel leerlingen zenuwachtig, zeker wanneer deze door een 'vreemde' wordt afgenomen. Daarom worden de eindtoetsen van SVA-cursussen door eigen docenten afgenomen, in aanwezigheid van een vertegenwoordiger van Bureau Toetsing en Verklaring (onderdeel van KPC Groep). Veel scholen stellen dat de docenten van de eigen school in pedagogisch-didactisch opzicht de meest geschikte personen zijn om de cursussen te geven en de eindtoetsen of examens af te nemen. Bij sommige cursussen is dat echter niet mogelijk, omdat de docent niet bevoegd is om de cursus te geven of omdat leerlingen de cursus elders volgen. Zij krijgen in die gevallen dus les van externe docenten. Scholen stellen dat dit in het algemeen geen probleem is. Zij hebben goede ervaringen met externe docenten. Wel zijn er – zoals eerder genoemd – scholen die er op basis van pedagogische motieven voor zorgen dat er altijd (ook) een docent van de eigen school aanwezig is bij de lessen.

Aan cursussen die door de branches zijn erkend, worden meestal vakinhoudelijke en/of technische eisen gesteld. Er worden uitsluitend certificaten of verklaringen afgegeven wanneer de cursus aan de door de branche gestelde eisen voldoet. Daarom zijn aan veel cursussen verplichte scholingen voor docenten verbonden. Dit is onder andere het geval bij een aantal SVA-cursussen, omdat het in deze cursussen om vaardigheden en kennis gaat die niet vanzelfsprekend tot de 'bagage' behoort van een docent. Elk jaar verzorgt KPC Groep in samenwerking met brancheorganisaties de volgende voorscholingen voor docenten:

- Schoonmaken in de groothuishouding, met de Stichting Vakopleidingen Schoonmaakbedrijven.
- Werken in de keuken, met Endurance (voorheen SVH).
- Winkelmedewerker (voorheen Detailmedewerker), met KC Handel.
- Beheren van het schoolmagazijn, met KC Handel.
- Werken in de logistiek, met KC Handel.
- Heftruckchauffeur, met KC Handel.

Leerkrachten die deze voorscholingen hebben gevolgd, kunnen de door hen geïnstrueerde leerlingen kandidaat stellen voor een eindtoets/examen. Leerkrachten die een aantoonbare relevante opleiding of werkervaring hebben, kunnen een vrijstelling aanvragen voor de voorscholing.

2.1.5 Certificering

Een kwestie die hiermee samenhangt is de waarde van certificering. Voor cursussen die door de branche zijn erkend, krijgen leerlingen – mits de cursus door een daartoe bevoegde docent is gegeven – na een succesvolle afsluiting een erkende verklaring, diploma of certificaat. Werkgevers weten waar dit certificaat voor staat en hebben daarmee duidelijkheid over de bekwaamheden van de leerling op het betreffende gebied. Het certificaat heeft met andere woorden een zekere waarde op de arbeidsmarkt.

Niet alle cursussen die scholen aanbieden, zijn erkend door de branches. Scholen hebben bijvoorbeeld zelf een cursus ontwikkeld of leerlingen volgen praktijkonderdelen op het vmbo, die niet worden afgesloten met een erkende toetsing. Toch zijn er scholen die ervoor kiezen om ook voor het succesvol doorlopen van niet erkende cursussen een certificaat uit te reiken. Hieraan liggen met name pedagogische overwegingen ten grondslag. Het certificaat versterkt het gevoel van eigenwaarde van de leerlingen; zij zijn er trots op en hechten zelf veel waarde aan het certificaat. Omdat deze jongeren vaak onzeker zijn en een negatief zelfbeeld hebben, is dit een belangrijk aspect van certificering, zo stellen veel scholen. Daarom reiken zij ook voor niet-erkende cursussen een certificaat uit.

Deze keuze draagt een risico in zich dat aandacht verdient. Leerlingen en ouders kunnen te hoge verwachtingen gaan koesteren over de arbeidsmogelijkheden van de jongere. Zij hechten met andere woorden teveel waarde aan het certificaat. Daarom is het van belang dat de school tegenover de leerling en zijn ouders realistisch is over de waarde van het

certificaat op de arbeidsmarkt. Het is de taak van de school hen daarover zorgvuldig te informeren. Leerlingen en ouders moeten weten dat het certificaat niet door de branche is erkend en dat de waarde ervan op de arbeidsmarkt relatief en discutabel is.

Dat laatste, de geringe waarde van niet-erkende certificaten op de arbeidsmarkt, is voor andere scholen reden om de leerlingen geen certificaat te geven voor niet-erkende cursussen. Deze scholen willen voorkomen dat leerlingen de waarde van zo'n certificaat overschatten en later teleurgesteld worden wanneer blijkt dat het op de arbeidsmarkt nauwelijks betekenis heeft. Dit betekent niet dat de cursus zelf niet waardevol is. Ook niet-erkende cursussen versterken de arbeidsvaardigheden van leerlingen en staan in dienst van hun arbeidsvoorbereiding.

2.1.6 Samenwerking

Om branchegerichte cursussen te realiseren is samenwerking met andere partners van groot belang, zo blijkt uit de ervaringen van scholen. Natuurlijk zijn er hiervoor praktische redenen: de school kan het niet alleen, bijvoorbeeld omdat zij niet beschikt over de expertise, ruimte of middelen om de cursussen te realiseren. Maar belangrijker is dat samenwerking een kwantitatieve en kwalitatieve meerwaarde van het cursusaanbod bewerkstelligt. Door samen te werken met andere partners in de regio, kunnen scholen een breder en beter cursusaanbod realiseren. Scholen werken in dit kader daarom samen met andere scholen voor praktijkonderwijs/vso, met het vmbo, roc/aoc en natuurlijk met bedrijven.

Praktijkonderwijs De Rozengarde, Doetinchem

Het cursusaanbod van praktijkonderwijs De Rozengarde in Doetinchem is tot stand gekomen dankzij samenwerking met verschillende partners. De meeste cursussen worden buiten school door externe docenten gegeven, maar altijd is er een docent van de eigen school aanwezig. Bijna alle cursussen worden afgesloten met een erkend certificaat of diploma.

Bij het vmbo kunnen leerlingen een cursus 'Lassen' en een cursus 'Consumptief' volgen. De lascursus wordt gegeven door een vakdocent van het vmbo en het examen wordt afgenomen door examinatoren van het Nederlands Instituut voor Lastechniek. De cursus 'Consumptief' wordt verzorgd door een docent van het vmbo, samen met een docent van De Rozengarde. De leerlingen krijgen aan het eind van de cursus wel een certificaat, maar omdat deze cursus onder het assistentenniveau ligt, is dit geen erkende certificering.

Voor het halen van het heftruckdiploma gaan de leerlingen naar een praktijkschool in Winterswijk, die is toegerust om de cursus uit te voeren. Het gaat om een erkende cursus, die voor deze leerlingen wordt uitgesmeerd over een heel jaar. Samen met het aoc wordt de opleiding voor het trekkerrijbewijs gerealiseerd. De Rozengarde verzorgt het theoriegedeelte en het aoc geeft praktijklessen. →

Dankzij samenwerking met een rijkschool in de regio kunnen leerlingen hun brommercertificaat en het theoriegedeelte van het autorijbewijs halen. Er is daarvoor in de school een speciaal lokaal ingericht, waar een instructeur van de rijkschool de lessen geeft. De rijkschool huurt dit lokaal ook om haar eigen theorielessen te geven.

Ook met de sociale werkvoorziening wordt samengewerkt. Leerlingen kunnen via de sociale werkvoorziening extern een cursus 'Schoonmaak' volgen. Deze cursus wordt afgesloten met een door de branche erkend certificaat. Als voorbereiding op deze cursus kunnen leerlingen intern de SVA-cursus 'Schoonmaken in de groothuishouding' volgen.

Verder verzorgt de school intern twee veiligheids cursussen: 'VCA' en 'Veilig werken langs de weg'. Deze cursussen worden door eigen docenten gegeven.

Allereerst werken scholen voor praktijkonderwijs/vso samen met collega-scholen om branchegerichte cursussen te realiseren. Zo kopen scholen bijvoorbeeld cursussen bij elkaar in. Wanneer een school beschikt over de faciliteiten en de ruimte voor het geven van de cursus 'Heftruckbestuurder', dan kunnen ook andere scholen in de regio hiervan gebruikmaken. Of heeft een docent van een school de bevoegdheid om als instructeur en examinator van het trekkerrijbewijs op te treden, dan kunnen andere scholen daarvan profiteren. Natuurlijk moeten er afspraken worden gemaakt over de kosten en moet het vervoer van de leerlingen van de ene naar de andere school worden geregeld.

Andere scholen gaan wat verder. Zij maken structurele afspraken met elkaar over hun cursusaanbod en stemmen dat zoveel mogelijk op elkaar af. De ene school biedt bijvoorbeeld de cursus 'Werken in de keuken' aan, de volgende school 'Groen' en weer een andere school beschikt over de faciliteiten voor het behalen van het trekkerrijbewijs. Scholen maken afspraken met elkaar, zodat leerlingen op verschillende scholen cursussen kunnen volgen.

Nog verder gaat het wanneer scholen een gezamenlijk cursusaanbod ontwikkelen, waar alle leerlingen gebruik van kunnen maken. Deze variant zien we bijvoorbeeld in Noord-Brabant, waar vijf scholen voor praktijkonderwijs een gezamenlijk cursusaanbod hebben ontwikkeld. Bij deze intensieve, verdergaande vorm van samenwerking is het mogelijk om een uitgebreid cursusaanbod te realiseren. Dit vereist vanzelfsprekend een goede organisatie, coördinatie en gestructureerd overleg.

Branchegerichte cursussen NPO

In Noord-Brabant hebben vijf scholen voor praktijkonderwijs zich verenigd in het Netwerk Praktijkonderwijs Noordoost Noord-Brabant (NPO). Het gaat om de volgende scholen:

- Praktijkonderwijs, Boxtel.
- De Rijzert, 's-Hertogenbosch.
- Hooghuislyceum, locatie De Singel, Oss.
- Praktijkonderwijs, Schijndel.
- Fioretti college, afdeling Praktijkonderwijs, Veghel.

De scholen hebben tezamen een cursusaanbod ontwikkeld waarvan leerlingen van deze scholen in het laatste jaar van het onderwijs gebruik kunnen maken.

De scholen bieden de volgende cursussen aan:

- 1 Vorkheftruckchauffeur (SVA).
- 2 Keukenmedewerker (SVA).
- 3 Autotechniek en Voorbewerker autoschadehersteller.
- 4 Machinaal houtbewerken (SVA).
- 5 Detailhandel (SVA).
- 6 Onderhoud plantsoen (SVA).
- 7 Schoonmaken in de groothuishouding, dit schooljaar Zorghulp (SVA).
- 8 Magazijnmedewerker (SVA).
- 9 Mig-mag lassen.
- 10 Schilderen, Installatie of Electro.
- 11 Bouwtechniek.

De cursussen duren ongeveer 35 weken en worden, op verschillende locaties, allemaal op dezelfde tijd (een halve dag) in de week gegeven. Dit levert roostertechnische voordelen op. Met een busje of openbaar vervoer gaan de leerlingen naar de betreffende locatie. Leerlingen volgen de cursussen dus samen met leerlingen van andere scholen. De groepen bestaan uit 8 tot 12 leerlingen. Zijn er meer leerlingen voor een cursus, dan wordt er een technisch onderwijsassistent ingezet of wordt er een tweede groep opgezet.

De cursussen zijn ontwikkeld door KPC Groep (SVA -cursussen) of door het roc (Koning Willem 1 College in Den Bosch of roc De Leijgraaf in Veghel) in samenwerking met de docenten en branches. Bijna alle cursussen zijn dan ook branche-erkend en worden afgesloten met een certificaat of diploma. De inhoud van de cursussen wordt jaarlijks kritisch bekeken en wordt zonedig aangepast aan nieuwe ontwikkelingen binnen de betreffende branche. Ook wordt het cursusaanbod aangepast aan de veranderende behoeften van bedrijven in de regio.

De cursussen worden gegeven door docenten van de scholen of door docenten van het roc. Veel cursussen zijn een aangepaste, vereenvoudigde versie van praktijkonderdelen op niveau 1.

Dankzij de intensieve samenwerking met het roc stromen er heel wat leerlingen door naar niveau 1. Er is sprake van een 'warme overdracht': er wordt gewerkt met vaste contactpersonen en een speciale aanpak, die is toegesneden op deze doelgroep.

De organisatie van de cursussen vereist veel aandacht. Elke school heeft een coördinator, die deel uitmaakt van het coördinatorenoverleg. Dit overleg draagt zorg voor de organisatie van de cursussen: zij inventariseert de scholingsvraag, geeft begeleiding aan de cursisten, organiseert het vervoer, de aanwezigheidsregistratie en de toetsen.

Ook zijn er scholen die samenwerken met het vmbo om cursussen te realiseren. Vmbo-scholen zijn in het algemeen beter geoutilleerd, hebben meer ruimte en beschikken over machines en materialen die voor de cursus noodzakelijk zijn. Zo gaan leerlingen bijvoorbeeld naar het vmbo om een lascursus te volgen. Wanneer het examen wordt afgenomen door het Nederlands Instituut voor Lastechniek (NIL) kunnen de leerlingen een erkend lasdiploma behalen.

Ook bij roc's of aoc's kunnen leerlingen terecht voor cursussen. Vaak gaat het om vereenvoudigde of verlengde niveau 1-programma's, bijvoorbeeld voor heftruckbestuurder, bouwtechniek of groen. Wanneer het roc deze programma's in samenspraak met de branches ontwikkelt, kunnen de leerlingen een branche-erkend certificaat behalen. Deze cursussen versterken – net als alle andere cursussen – de arbeidspositie van leerlingen, maar vergroten ook de doorstroming naar het assistentenniveau. Doordat de leerling al een (of meer) cursussen op het roc heeft gevolgd en daar al een beetje is gewend, is de drempel lager om de overstap naar het roc te maken.

Veel scholen zien dan ook dat de doorstroming van leerlingen naar het roc toeneemt. De scholen beschouwen dit als een positieve ontwikkeling, maar maken hierbij wel kanttekeningen. Er zijn nogal wat leerlingen, waarvan later blijkt dat zij zich niet hebben aangemeld en er zijn leerlingen die na enige tijd op het roc vastlopen. Volgens de scholen heeft dat in veel gevallen te maken met het feit dat de werkwijze van veel roc's niet aansluit bij de specifieke kenmerken van deze jongeren. Wanneer zij worden benaderd als 'de gemiddelde leerling op assistentenniveau', is de kans groot dat het mis gaat, zo is de ervaring van veel scholen.

Daarom werken scholen voor praktijkonderwijs en vso samen met roc's aan de ontwikkeling van schakelprogramma's. De leerlingen krijgen een aangepast programma en een 'speciale' behandeling wanneer zij doorstromen naar het roc. Deze schakelprogramma's beogen dat de overgang naar het roc voorspoedig verloopt en

dat leerlingen meer kans hebben om het vervolgonderwijs met succes te doorlopen. Scholen spreken in dit verband van een 'warme overdracht' en een 'warme opvang'. Als een warme overdracht ontbreekt, is de kans groot dat het vervolgonderwijs op een mislukking uitloopt, iets dat de loopbaan van de leerling ernstig kan stagneren. Samenwerking tussen praktijkonderwijs/vso en roc - onder andere door in samenwerking branchegerichte cursussen te realiseren - is dan ook zeer relevant.

Last but not least is ook samenwerking met bedrijven van belang als het gaat om branchegerichte cursussen. Niet alleen omdat het cursusaanbod moet aansluiten bij de behoeften van bedrijven, maar ook omdat bedrijven een rol kunnen spelen bij het realiseren van bepaalde cursussen. Zo stellen bedrijven bijvoorbeeld ruimte of machines ter beschikking, zij leveren oefenmaterialen of geven leerlingen de gelegenheid om praktijkonderdelen van cursussen in het bedrijf volgen. Ook zijn er scholen die cursussen laten geven door (gecertificeerde) mensen uit bedrijven in de regio.

2.1.7 Financiering

Mede dankzij de ESF-middelen zijn scholen in de gelegenheid om branchegerichte cursussen aan hun leerlingen aan te bieden. Er zijn scholen die de leerlingen financieel helemaal vrij houden en er zijn ook scholen die voor bepaalde (bijvoorbeeld de wat duurdere) cursussen een financiële bijdrage van de leerling vragen, bijvoorbeeld examengeld of een vergoeding voor materialen.

De eerste groep scholen benadrukt het feit dat deze leerlingen over het algemeen uit armlastige gezinnen komen. Zij willen voorkomen dat geld een reden zal zijn om een bepaalde cursus niet te volgen. De cursussen zijn immers van belang voor de toekomstmogelijkheden van de jongeren. Daarom ontzien deze scholen de gezinnen/jongeren in financieel opzicht en bieden zij de cursussen gratis aan.

Andere scholen vragen wel een – weliswaar beperkte – vergoeding van de leerlingen. Zij doen dat niet zozeer om de kosten te dekken, maar in de eerste plaats om pedagogische redenen. Door de leerling een bescheiden vergoeding te laten betalen, zo stellen deze scholen, benadruk je de waarde van de cursus en probeer je te voorkomen dat de leerling vrijblijvend met de cursus omgaat of afhaakt. Je hebt ervoor betaald, dus je maakt het af.

Als het gaat om de financiering van de branchegerichte cursussen, vrezen de scholen voor de toekomst. Zij zien niet hoe zij de cursussen moeten financieren wanneer het project afloopt en de ESF-middelen zullen wegvallen. Veel scholen stellen dat het onmogelijk is om hetzelfde aanbod met reguliere middelen te realiseren. De scholen hopen dat er zich een andere additionele financieringsmogelijkheid zal aandienen, zodat zij de cursussen kunnen blijven geven. Nog beter zou het zijn als de cursussen gefinancierd kunnen worden uit het reguliere budget, maar dan moet de overheid daarvoor structureel extra geld beschikbaar stellen, aldus de scholen.

2.2 Jaarprogramma opstellen

De school plant de branchegerichte cursus(sen) in het rooster in voor minimaal een dagdeel per week. De cursus verloopt volgens een vooraf opgesteld stramien en er worden verschillende activiteiten gepland die de resultaten van de cursus versterken. Bijvoorbeeld:

- Werkervaringen van de afgelopen periode bespreken; knelpunten en/of dilemma's benoemen.
- Bepaalde werkzaamheden inoefenen of de situatie op het werk naspelen door middel van simulatiespel/ rollenspel.
- Een taak uit het stageverslag bespreken en indien mogelijk oefenen.
- Afspraken maken over aandachtspunten in de komende stageperiode.
- Groepsstages, waar leerlingen werkzaamheden leren en oefenen die op de stage frequent voorkomen, maar die zij op school niet kunnen oefenen.
- Leerlingen bezoeken elkaars stageplaats; de stagiair treedt op als 'gastheer/vrouw'.
- Een gastspreker uitnodigen (bijvoorbeeld een oud-leerling), die werkzaam is in de betreffende branche.
- Een bezoek aan het roc in het kader van oriëntatie op mogelijkheden voor vervolgscholing.

Naast het opstellen van een jaaroverzicht, is het van belang dat de school vooraf bepaalt op welke punten de leerlingen worden beoordeeld. De school kan hierbij gebruikmaken van de eerder genoemde AKA-competenties (zie bijlage 2).

2.3 Een ontwikkelingsplan opstellen

Afhankelijk van de gekozen branchegerichte cursussen is (aanvullend) ontwikkelingswerk noodzakelijk. De school maakt hiervoor een ontwikkelingsplan, waarin bijvoorbeeld de volgende zaken worden vastgelegd:

- De inrichting van een specifiek praktijklokaal, bijvoorbeeld als er onvoldoende oefenmogelijkheden zijn op het stageadres.
- Het ontwikkelen van leermaterialen (bijvoorbeeld een stageverslag).
- Het ontwikkelen van begeleidingsmaterialen.

De school trekt voldoende faciliteiten uit voor deze ontwikkelwerkzaamheden, voert deze zelf uit of besteedt dit uit aan derden. Daarnaast besteedt de school op systematische wijze aandacht aan het werven en op peil houden van stageadressen en contacten met de werkgevers. Ook stelt zij vast op welke wijze de cursus wordt afgerond. De school streeft hierbij naar een zo objectief mogelijke beoordeling (zie bijlage 1 voor cursussen met een erkende kwalificatie). Verder investeert de school in contacten met het roc; zij informeert het roc over het cursusaanbod en betreft haar bij de uitvoering ervan. Dit is tevens van belang voor leerlingen die doorstromen naar het roc; met een goede samenwerking kan immers een optimale aansluiting worden gerealiseerd tussen praktijkonderwijs en scholen voor vso en het roc.

2.4 Keuzebegeleiding

De school zorgt ervoor dat de keuze van cursussen is ingebed in de loopbaanoriëntatie en – begeleiding van leerlingen. Jongeren – en zeker de leerlingen van praktijkonderwijs en vso – vinden het moeilijk om te kiezen voor een sector of een beroep. Zij hebben vaak geen helder beeld van hun ambities en sterke kanten en kunnen zich niet goed voorstellen wat bepaalde beroepen inhouden. Daarom is het van groot belang dat de school hen ondersteunt en begeleidt bij deze keuze. Leerlingen die een verkeerde keuze maken worden immers gedemotiveerd en lopen een groter risico op uitval.

Voor welke branchegerichte cursussen de leerlingen kiezen, is vanzelfsprekend afhankelijk van de sector/branche waarin zij willen gaan werken. De begeleiding van deze keuze maakt dan ook onderdeel uit van het veel bredere loopbaanoriëntatie en -begeleidingstraject van de school. Scholen maken in dit kader gebruik van het portfolio, voeren coachingsgesprekken, maar organiseren bijvoorbeeld ook excursies naar bedrijven.

In het loopbaanoriëntatietraject verkennen leerlingen hun eigen voorkeuren, ambities en mogelijkheden en oriënteren zij zich op verschillende werksoorten, sectoren en beroepen. Jongeren moeten een 'arbeidsidentiteit' ontwikkelen. Dat wil zeggen dat zij antwoorden zoeken op drie centrale vragen: Wat voor mens ben ik (motivatie, interesse, de sterke en zwakke kanten)? Op welk arbeidsgebied kan ik, gegeven mijn kwaliteiten, een betekenisvolle bijdrage leveren? En in welk soort beroepsrol kan ik tot een betekenisvolle uitwisseling met anderen komen? Kiezen is een vaardigheid die jongeren moeten leren. Om een goede keuze te kunnen maken moeten zij immers over bepaalde competenties beschikken, zoals 'zelfsturing', 'een lange termijn perspectief ontwikkelen' en 'kritisch reflecteren'.

Om leerlingen hierbij adequaat te begeleiden, staat de school stil bij:

- De wijze waarop zij leerlingen ondersteunt bij de keuze voor branchegerichte cursussen en de manier waarop zij ouders bij die keuze betreft.
- De wijze waarop zij leerlingen (en ouders) adviseert over de haalbaarheid van de beoogde werkplek (selectie) en de wijze waarop zij dit advies onderbouwt, bijvoorbeeld door beroeps- en interestestest of stage-ervaringen.
- De wijze waarop zij leerlingen (en ouders) informeert over de inhoud en de uitvoering van de cursus.

2.5 Voorbereiding in het team

Wij hadden dit hoofdstuk ook met deze paragraaf kunnen beginnen, omdat het succes van de branchegerichte cursussen in belangrijke mate wordt bepaald door de mensen die deze ontwikkelen en uitvoeren. Daarom is het belangrijk dat er een breed draagvlak is voor de invoering van de cursussen en dat er al in een vroeg stadium bekend is welke medewerkers erbij zijn betrokken en over welke aanvullende faciliteiten zij kunnen beschikken (taakuren en middelen). Ook moet er helderheid zijn over de wijze waarop zij zullen worden ondersteund bij de voorbereiding en de uitvoering van de plannen. Het is raadzaam taakomschrijvingen op te stellen van alle medewerkers die betrokken zijn bij de branchegerichte cursussen, zodat een ieders rol van het begin af aan duidelijk is.

3 CURSUSSEN

Er wordt in het praktijkonderwijs en vso een grote hoeveelheid cursussen opgezet en uitgevoerd; vaak in samenwerking met partners in de regio. Daarnaast zijn er erkende, landelijk beschikbare cursussen die veel scholen aanbieden. We bespreken de meest voorkomende, landelijk beschikbare cursussen die leerlingen een erkend certificaat opleveren.

Scholen voor praktijkonderwijs en vso bieden een enorme diversiteit aan cursussen aan, zo blijkt uit een inventarisatie die KPC Groep maakte in 2003. Alle scholen werden schriftelijk benaderd met de vraag aan te geven welke extra cursussen zij hun leerlingen aanbieden. Vijftig scholen stuurden de vragenlijsten ingevuld retour. Uit deze inventarisatie blijkt dat de meeste scholen cursussen realiseren in samenwerking met bedrijven, roc's of vmbo-scholen in de eigen regio. Via bedrijven, het roc of vmbo wordt – al of niet in samenspraak met de branches – een cursus gerealiseerd. In totaal noemen de scholen zo'n 60 verschillende cursussen.

In dit hoofdstuk beschrijven we de meest gebruikte - en landelijk beschikbare - cursussen, die vrijwel allemaal worden afgesloten met een erkend diploma of certificaat.

- SVA-cursussen (=Schoolontwikkeling Vso Arbeidsvoorbereiding)
- VCA-cursus (veiligheid)
- Lassen Mig Mag niveau 1
- Trekkerrijbewijs
- Brommercertificaat
- Theorie autorijbewijs

3.1 SVA-cursussen

Cursussen die veel scholen voor praktijkonderwijs en vso aanbieden zijn de zogenaamde SVA-cursussen (Schoolontwikkeling VSO Arbeidsvoorbereiding). Deze cursussen zijn aanvankelijk ontwikkeld voor het praktijkonderwijs. Binnen het NPO (Netwerk Praktijkonderwijs Noordoost Noord Brabant) kwamen daarvoor middelen vrij dankzij ESF-subsidiëring. Later heeft KPC Groep, in het SVA-project, de ontwikkeling van branchegerichte cursussen voortgezet. Deze cursussen zijn ontwikkeld op basis van:

- een analyse van de werkzaamheden die worden uitgevoerd op voor deze jongeren relevante arbeidsplaatsen;
- een nauwe samenwerking met branche-organisaties.

SVA-cursussen

Vier SVA-cursussen zijn speciaal ontwikkeld als onderlegger voor de interne stage 'facilitair medewerker'.

De leerling wordt geïnstrueerd en wordt daarna ingezet als medewerker van de facilitaire dienst van de school:

- Bij het dagelijks onderhoud (Schoonmaken in de groothuishouding).
- Bij het onderhouden van de schoolomgeving (Onderhoud schoolomgeving).

- Bij het beheren van de interne goederenstroom (Beheren van het schoolmagazijn).
- Bij het verlenen van consumptieve diensten (Werken in de keuken).

Door de combinatie van instructie, werken en begeleiden werken leerlingen aan versterking van hun competenties als beginnend medewerker. Deze leerwerktrajecten kunnen worden afgesloten met een eindtoets, die door de docent wordt afgenomen in aanwezigheid van een observant van het Bureau Toetsing & Verklaring van KPC Groep. Zoals eerder vermeld, moeten de docenten die de cursus geven en toetsen een voorschooling volgen, die wordt verzorgd door KPC Groep, vaak samen met de betreffende brancheorganisatie.

De leerling die voldoet aan de beschreven norm ontvangt een verklaring. Voor schoonmaken krijgt de leerling de bekende IBI verklaring (inzetbaar bij dagelijks onderhoud van kantoren), voor onderhoud van de schoolomgeving krijgt hij een verklaring met het logo van het project 'Nederland Schoon', voor magazijnbeheer de verklaring met het logo van KC Handel (de leerling heeft bewezen dat hij nauwkeurig kan werken volgens vaste procedures) en voor het werken in de keuken de verklaring met het logo SVH (het huidige HBI = Horeca Branche Instituut).

Scholen zetten deze vier programma's niet alleen in als arbeidstrainingsprogramma, maar ook als stagevoorbereiding of als stageondersteunende leergang (SOL).

Naast de vier genoemde SVA-programma's, die onderleggers zijn van de interne stage 'facilitair medewerker', zijn er andere SVA-cursussen ontwikkeld. Ook deze programma's zijn ontwikkeld op basis van een analyse in de praktijk en met medewerking van brancheorganisaties. Bij sommige programma's neemt niet het Bureau Toetsing & Verklaring, maar de brancheorganisatie de eindtoets af, zoals KC Handel, HBI en SH&M. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van alle SVA- programma's en bijbehorende kwalificaties.

De SVA-cursussen brengen de leerlingen allerlei praktische vaardigheden bij, maar zijn in de eerste plaats gericht op de ontwikkeling en versterking van op werk gerichte basiscompetenties. Het onderwijs heeft immers de opdracht leerlingen in de breedste zin des woords voor te bereiden op de arbeidsmarkt. Zij moeten zich op school competenties eigen maken, die noodzakelijk zijn om - in welke sector dan ook - op de arbeidsmarkt te kunnen functioneren. De SVA-cursussen stellen daarom de ontwikkeling van de volgende basiscompetenties centraal:

- Veilig werken: nauwkeurig, ergonomisch verantwoord, hygiënisch, milieuverantwoord.
- Inzetbaarheid: gemotiveerd werken, werk zien, wendbaarheid, snelheid, waarmee nieuwe taken worden geleerd.
- Op tempo werken: nauwkeurig, doorzettingsvermogen, constante kwaliteit, zelfcontrole, sturing.
- Aanspreekbaarheid: leiding accepteren, kritiek aanvaarden, kunnen reflecteren op gedrag en in staat zijn om gedrag bij te stellen.

Uitgangspunt van de cursussen is dat leerlingen zich deze competenties het beste kunnen eigen maken wanneer zij werk uitvoeren dat betekenisvol en nuttig is. De school biedt daartoe volop mogelijkheden. Het gebouw moet immers worden schoon gehouden, er wordt koffie gedronken en geluncht, er is een magazijn en het groen rondom de school moet worden onderhouden. Door leerlingen deze werkzaamheden in het kader van de cursussen te laten uitvoeren, maken zij zich de basiscompetenties en praktische vaardigheden eigen in een betekenisvolle context.

Dit concept wordt het *facility* model genoemd. Dit model heeft de volgende kenmerken:

- De leerling verwerft belangrijke competenties door te werken.
- De leerling krijgt eenvoudige en snel te leren taken.
- Het gaat om diensten die nodig zijn; facilitaire diensten.
- De leerling werkt professioneel, met professionele middelen in een professionele omgeving.

De SVA-programma's bestaan uit een docentenhandleiding en een leerlingenboek. Het belangrijkste is de docentenhandleiding, omdat deze de docent informeert over de wijze waarop hij leerlingen moet instrueren voordat zij worden ingezet bij het werken in de school. Het leerlingenboek kan de docent als bronnenboek gebruiken. Voor leerlingen met een beperkte leesvaardigheid zijn deze leerlingenboeken minder geschikt. Bij de zogenaamde SOL-programma's (stageondersteunende programma's) hoort, naast docentenhandleiding en leerlingenboek, een stageverslag. Dit is een belangrijke schakel tussen het onderwijs op school en de stageplaats.

Het Bureau Toetsing & Verklaring levert observanten die aanwezig zijn bij de toetsen. De toetsen worden echter afgenomen door docenten van de school, omdat dit onnodige spanning bij de leerling voorkomt. Tijdens de toets wordt gewerkt volgens het in scholen voor praktijkonderwijs en vso bekende didactische principe 'denken-doen-nakijken': er wordt eerst gepraat over wat de leerling gaat doen, dan voert de leerling de handeling uit en vervolgens wordt teruggekeken op de wijze waarop hij dat heeft gedaan. De leerling wordt met name beoordeeld op de genoemde kerncompetenties, maar ook worden de praktische vaardigheden getoetst. Heeft de leerling de toets met goed gevolg uitgevoerd, dan krijgt hij een diploma, verklaring of certificaat, dat in de meeste gevallen is erkend door de branche. Het niveau van assistent (niveau 1) sluit aan op de eindtermen van de cursussen.

De volgende SVA-cursussen zijn beschikbaar:

1 Schoonmaken in de groothuishouding

Leerlingen voeren dagelijkse schoonmaakwerkzaamheden in de school uit op professionele wijze en met professionele hulpmiddelen. In de cursus worden de volgende onderwerpen behandeld: algemene introductie op schoonmaak in de groothuishouding, algemene oriëntatie op de branche, veilig werken, stofwissen, enkelvoudig moppen, interieuronderhoud, sanitaironderhoud en glazenwassen. De cursus is ontwikkeld in samenwerking met de Stichting Scholing en Vorming Schoonmaakbedrijven en -diensten (SVS). De voorscholing omvat twee dagen en wordt verzorgd door KPC Groep en SVS.

2 Werken in de keuken

Leerlingen verzorgen de dagelijkse consumpties (koffie/thee/lunch) op professionele wijze en met professionele hulpmiddelen. Zij vormen het 'horecateam' van de school. Voorwaarde voor deze cursus is dat de school beschikt over een keuken en een kantine. De cursus is ontwikkeld in samenwerking met Horeca branche-organisatie Endurance (voorheen SVH). De voorscholing omvat drie dagen en wordt verzorgd door KPC Groep en Endurance.

De HBI (Horeca Branche Instituut) heeft vier opleidingen ontwikkeld, die leerlingen na de SVA -cursus 'Werken in de keuken' kunnen volgen. Het accent van deze kwalificaties ligt op de praktijk en de

opleidingen zijn in principe haalbaar voor leerlingen van het praktijkonderwijs en vso.

Leerlingen krijgen een branche-erkend diploma als ze de examens met goed gevolg afleggen. Het gaat om de volgende kwalificaties:

- Keukenvaardigheden restaurant.
- Keukenvaardigheden fastfood.
- Bedieningsvaardigheden fastfood (laagdrempelige gastcontacten).
- Fastfood totaal (een combinatie van 2 en 3).

3 Onderhoud schoolomgeving

In deze cursus onderhouden leerlingen de tuin/het groen rondom de school. De cursus bestaat uit enkele modules: algemene introductie, zwerfaval verzamelen, afval afvoeren, wieden, schoffelen en uitharken, gras maaien en graskant steken en haag snoeien. De voorscholing omvat drie dagen en wordt verzorgd door KPC Groep. Onderlegger van de voorscholing is het uitgebreidere programma 'Onderhoud Plantsoen' (SOL).

4 Beheren van het schoolmagazijn

Leerlingen fungeren in deze cursus voor een bepaalde periode als beheerder van het schoolmagazijn. Voorwaarde voor deze cursus is dat alle goederen zijn gecodeerd en in een overzichtelijk magazijn zijn opgeslagen. De cursus bestaat uit acht modules: het

magazijn, het schoolmagazijn, goederen lossen, transport- en opslagmiddelen, opslag van goederen in het schoolmagazijn, veiligheid en schoonmaken, werkzaamheden in het schoolmagazijn en met de computer werken. De cursus is ontwikkeld in samenwerking met het Landelijk Orgaan Opleidingen voor de Distributie (OVD). De voorschooling, die zich ook richt op het werken in de logistiek, omvat twee dagen en wordt verzorgd door KPC Groep en KC Handel.

5 Werken in de textiel

Een bijzonder programma is het programma 'Werken in de textiel'; toentertijd ontwikkeld omdat veel scholen nog beschikten over textiellokalen en bekwame leerkrachten. Deze cursus is ontwikkeld om dit 'kapitaal' te benutten voor arbeidstraining. Leerlingen voeren productiewerkzaamheden uit in het textiellokaal. Kern van het programma is dat leerlingen leren om op productmatige wijze producten te maken. Zij leren dat zij als schakel in een geheel functioneren en dat de kwaliteit van hun bijdrage bepalend is voor de kwaliteit van het eindproduct. De cursus is ontwikkeld in samenwerking met de LIFT Group (Learning Innovation Fashion Textiles). De voorschooling omvat twee dagen en wordt verzorgd met medewerking van de LIFT Group.

Stageondersteunende leergangen (SOL)

Naast de genoemde programma's zijn er, zoals eerder vermeld, in het kader van het SVA-project zogenaamde 'stageondersteunende leergangen' (SOL) ontwikkeld, die leerlingen tijdens hun stage kunnen volgen. Deze cursussen gebruiken niet per definitie de school als leeromgeving, maar kunnen ook worden uitgevoerd op de stageplaats of op het werk.

Het gaat om de volgende cursussen.

1 Schoonmaken met microvezelmaterialen

Deze cursus is gericht op schoonmaakwerkzaamheden waarbij microvezelmaterialen worden gebruikt. De volgende onderwerpen worden behandeld: algemene introductie, droogmoppen, enkelvoudig moppen, interieuronderhoud en sanitaironderhoud.

2 Winkelmedewerker (voorheen Detailmedewerker)

Een cursus die leerlingen voorbereidt op het werken in de detailhandel, zoals bijvoorbeeld een supermarkt. De cursus behandelt de volgende onderwerpen: oriëntatie op de detailhandel, goederenbehandeling, vakken vullen, derving, onderhoud, sociale vaardigheden en veilig werken.

Jaarlijks wordt een ondersteuningsbijeenkomst aangeboden door KPC Groep en KC Handel. Het examen wordt afgenomen door KC Handel (Certificaat Basisprogramma Winkelmedewerker).

3 Heftruckbestuurder

In deze cursus leren leerlingen rijden met de heftruck. De cursus besteedt aandacht aan de volgende onderwerpen: werken met de heftruck, hydraulisch systeem, remmen en besturen, belasting van de heftruck, magazijnkennis, werking van de motor, elektro-aandrijving, koppeling en versnelling, verkeersregels en etiketten en hulpmiddelen. Het examen wordt afgenomen door KC Handel. De leerling ontvangt een bewijs dat hij voldoende is geïnstrueerd om veilig met een vorkheftruck te kunnen werken. Jaarlijks wordt door KPC Groep en KC Handel een training aangeboden waarin leerkrachten zich kunnen kwalificeren als instructeur.

4 Werken in de logistiek

Deze cursus is gericht op het werken in de distributie als orderpicker, als ontvangst- en opslagmedewerker of als vorkheftruckchauffeur. Jaarlijks is er een voorscholing, verzorgd door KPC groep en KC Handel. Examens worden door KC Handel afgenomen; leerlingen behalen het certificaat Basisprogramma Orderpicker of Ontvangst- en Opslagmedewerker.

5 Onderhoud Plantsoen/Onderhoud Sportvelden

Leerlingen worden ondersteund bij het uitvoeren van werkzaamheden in het onderhouden van de groene omgeving. De eindtoets wordt afgenomen door een docent en bijgewoond door Bureau Toetsing & Verklaring. KPC Groep verzorgt jaarlijks een driedaagse voorscholing.

6 Werken in de kinderopvang

In deze cursus leren jongeren assisterende en huishoudelijke werkzaamheden uitvoeren in de kinderopvang. Onderwerpen die aan de orde komen zijn: waar ga je werken, huishoudelijke taken, kindgerichte taken, zoals assisteren bij eten en spel, sociale vaardigheden en beroepsvaardigheden. Bureau Toetsing & Verklaring woont de eindtoets bij en er wordt jaarlijks een tweedaagse voorscholing aangeboden, waarin ook 'Werken in de zorg' wordt behandeld.

7 Werken in de zorg

Tachtig procent van deze leergang bestaat uit schoonmaakvaardigheden, omdat leerlingen die in de zorg stage lopen of werken met name worden ingezet op schoonmaakwerk. Bureau Toetsing & Verklaring woont de eindtoets bij en er wordt jaarlijks een tweedaagse voorscholing aangeboden, waarin ook 'Werken in de kinderopvang' wordt behandeld.

8 Machinale houtbewerking en banktimmeren

Leerlingen leren vakkennis en praktische vaardigheden die relevant zijn in de houtverwerkende industrie. De leerling leert eenvoudige houtverbindingen maken, eenvoudige tekeningen lezen, veilig met handgereedschappen en met machines werken, veilig en ergonomisch verantwoord werken. De leerling leert 'de taal' van de houtsector en leert in een groep te functioneren. Het lesmateriaal is gebaseerd op het schakelprogramma van de Stichting vakopleiding Hout & Meubileringsbedrijven (SH&M).

9 Vliegtuigreiniging

Dit is een zeer specialistische leergang, die is ontwikkeld in opdracht van de Kingmaschool te Amsterdam in samenwerking met SVS. Het programma is niet beschikbaar voor andere scholen, maar kan een voorbeeld zijn voor andere specifieke schoonmaakwerkzaamheden. Door Bureau Toetsing & Verklaring wordt de eindtoets bijgewoond. De leerlingen ontvangen een verklaring 'Vliegtuigreiniger'.

3.2 VCA- veiligheids cursus

Veel werkgevers eisen dat hun werknemers een veiligheidscertificaat hebben of halen, het zogenaamde VCA-certificaat. Daarom bieden veel scholen hun leerlingen de Basisveiligheid VCA-cursus aan, voorheen bekend onder de naam VVA-1. Bij sommige scholen is deze cursus opgenomen in het basiscurriculum en volgen alle leerlingen de cursus; op andere scholen is het één van de cursussen waarvoor leerlingen kunnen kiezen.

Een aantal onderdelen van de VCA-leerstof is te moeilijk voor leerlingen van het praktijkonderwijs en vso. Scholen passen de leerstof daarom zelf aan, laten theoretische onderdelen (bijvoorbeeld over de Arbo-wetgeving) weg en zorgen ervoor dat hun leerlingen zich met name de praktische en meest relevante onderdelen van de leerstof eigen maken. De examens worden om deze reden meestal mondeling afgenomen, iets dat officieel 'in bijzondere gevallen' mogelijk is.

Omdat het belang van veiligheid op de arbeidsmarkt toeneemt en het veiligheidscertificaat door steeds meer werkgevers wordt vereist, is het gewenst dat scholen voor praktijkonderwijs en vso beschikken over een veiligheids cursus die goed is toegesneden op het niveau van deze jongeren.

3.3 Lassen

De cursus 'Lassen Mig Mag niveau 1' volgen leerlingen bij het vmbo, roc of binnen de eigen school. Het gaat om een cursus van het Nederlands Instituut voor Lastechniek (NIL), waarvan het niveau haalbaar is voor veel leerlingen van het praktijkonderwijs/vso. De docent die de cursus geeft, moet hiervoor een bevoegdheid halen bij het NIL en het

examen wordt bijgewoond of gecontroleerd door een gecommitteerde van het NIL. De cursus wordt afgesloten met een erkend lasdiploma.

3.4 Heftruckchauffeur

Er zijn scholen die hun leerlingen de kans geven een certificaat voor heftruckbestuurder te halen (VVL-certificaat). Het is wettelijk voorgeschreven dat mensen die met een intern transportmiddel werken, een opleiding moeten hebben gevolgd. De werkgever is hiervoor verantwoordelijk, dus hij moet ervoor zorgdragen dat werknemers die met de heftruck rijden een opleiding hebben gevolgd. De inhoud en de duur van de cursus zijn niet wettelijk voorgeschreven. KPC Groep heeft een SOL-cursus 'Heftruckbestuurder' die is toegesneden op leerlingen van het praktijkonderwijs/vso (zie hierboven).

3.5 Trekkerrijbewijs

Veel scholen in agrarische regio's geven hun leerlingen de mogelijkheid een trekkerrijbewijs te halen. Dit is relevant, omdat de wet voorschrijft dat iedereen die op een trekker rijdt, dit rijbewijs moet hebben. Dit geldt sinds 2006. Daarvoor moesten alleen jongeren tussen de 16 en 18 jaar een rijbewijs hebben, maar vanaf 2006 moeten ook volwassenen beschikken over een trekkerrijbewijs en wordt de opleiding en examinering georganiseerd door het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR).

3.6 Brommercertificaat

De mobiliteit en redzaamheid van leerlingen is erbij gebaat wanneer zij een brommercertificaat behalen. Daarom geven veel scholen hun leerlingen die mogelijkheid. De lessen worden meestal door eigen docenten gegeven. Het examen voor het brommercertificaat bestaat uitsluitend uit theorie en wordt afgenomen in een van de regiokantoren van het CBR. Op de website van het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (www.cbr.nl) staan de leerstof en proefexamens.

3.7 Theorie autorijbewijs

Natuurlijk vergroot ook het autorijbewijs de mobiliteit en redzaamheid van leerlingen. Veel scholen verzorgen een cursus 'Theorie autorijbewijs', omdat de reguliere theorielessen die rij scholen verzorgen meestal niet zijn toegesneden op deze doelgroep. Of de leerlingen ook examen doen, is afhankelijk van hun leeftijd en wensen. Wie het examen doet, moet immers binnen een jaar ook het praktijkexamen halen. Scholen verzorgen de theorielessen meestal zelf.

4 PRAKTIJKBESCHRIJVINGEN

Dit hoofdstuk beschrijft de praktijk van branchegerichte cursussen van vier scholen, die deelnemen aan het ESF-project.

4.1 Carmel College Salland, Raalte

De afdeling praktijkonderwijs van het Carmel College Salland is gehuisvest in een gloednieuw gebouw, waarin ook het vmbo is ondergebracht. Deze school biedt de volgende vier branchegerichte cursussen aan:

- Horeca-assistent.
- Schoonmaken in de groothuishouding.
- Vorkheftruckchauffeur.
- VCA, veiligheids cursus.

De cursussen worden gecombineerd met interne stages, waarvan de school er minimaal vier aanbiedt: Werken in het groen (SVA-cursus Onderhoud plantsoen), Kantine diensten (SVA-cursus Werken in de keuken), Schoonmaak (SVA-cursus Schoonmaken in de groothuishouding) en Klussen.

Leerlingen kiezen voor een cursus op basis een assessment en hun ervaringen in interne stages en in de praktijkvakken.

Horeca-assistent

In het nieuwe schoolgebouw is een goed geoutilleerde keuken, waar de leerlingen werken met professionele middelen. De keuken wordt ingezet in de arbeidsvoorbereiding van leerlingen, maar ook in het kader van de voorbereiding op het zelfstandig wonen. Leerlingen die het ambiëren om in de horeca te gaan werken, volgden in het verleden een cursus in Zutphen, maar sinds de school over deze keuken beschikt, biedt zij zelf de branchegerichte SVA-cursus 'Werken in de keuken' aan. Hiernaast werkt de school met een werkportfolio en eigen materiaal.

In de lessen, die doorgaans twee uur duren, wisselen instructie, demonstratie en praktijkopdrachten elkaar af. In feite fungeert de keuken als een leerlingwerkplaats, waarin deze branchegerichte cursus wordt ingezet. Naast 'huishoudelijk koken', bereiden leerlingen drie keer per week op bedrijfsmatige wijze de lunch, die zij via de counter aan de leerlingen uitserveren. De kantine grenst direct aan de keuken. Voorheen werkte het horecateam met een productenlijst waaruit de interne klanten konden kiezen, maar daarvan is de school afgestapt. Het productenaanbod wordt nu bepaald door de bereidingstijd en het vaardigheidsniveau van de leerlingen van het 'horecateam'.

De leerlingen van het horecateam verzorgen ook de catering bij bijzondere gelegenheden, bijvoorbeeld bij de opening van het nieuwe schoolgebouw. Hierdoor doen zij niet alleen relevante werkervaring op, het zijn ook zeer motiverende activiteiten voor de leerlingen.

De cursus wordt afgesloten met de eindtoets, die wordt bijgewoond door een observant van het Bureau Toetsing & Verklaring. Bij gebleken geschiktheid ontvangt de leerling een verklaring 'Werken in de keuken'. Enkele leerlingen zijn doorgestroomd naar het roc en hebben daar de opleiding 'Horeca-assistent' niveau 1 met succes afgerond.

Schoonmaken in de groothuishouding

Ook deze SVA-cursus wordt gecombineerd met het werken in leerlingwerkplaatsen. Leerlingen worden ingezet in het onderhoud van de school, één van de interne stages, en daarnaast werken leerlingen (extern) mee in een stagebedrijf, schoonmaakbedrijf Te Wierik. Elke maandagochtend werken maximaal vier leerlingen in opdracht van dit bedrijf mee aan het schoonmaken van de kantine van de plaatselijke voetbalclub Roda. De docent van de school gaat mee en begeleidt de leerlingen samen met een medewerkster van het schoonmaakbedrijf.

De cursus wordt afgesloten met een eindtoets in aanwezigheid van een observant van het Bureau Toetsing & Verklaring. Bij gebleken geschiktheid ontvangt de leerling een door SVS uitgegeven 'IBI' verklaring (Instructie bij introductie van beginnende medewerkers). Er stroomt slechts een beperkt aantal leerlingen uit naar werk binnen de schoonmaakbranche, doordat er in deze branche relatief hoge eisen aan het personeel worden gesteld: werknemers moeten zelfstandig werken, in een hoog tempo.

Heftruckchauffeur

Al enkele jaren biedt de school deze cursus (een keer per jaar) aan, niet alleen omdat leerlingen daarin interesse toonden, maar ook omdat (stage)bedrijven aangaven dat zij behoefte hadden aan stagiaires die veilig met de heftruck kunnen werken. Bovendien zijn er veel stagebedrijven – in de transport, logistiek, bouw en metaal – waar met een heftruck wordt gewerkt.

Aanvankelijk werd de cursus gegeven door Nedpoint uit Nijverdal, maar omdat dit hoge kosten met zich meebracht, heeft de instructeur van dit bedrijf twee docenten van de school opgeleid, die de cursus nu geven. Eén docent geeft theorie; de ander begeleidt het praktisch oefenen met de heftruck. De cursus duurt tien weken. Voor het theoretische gedeelte wordt gebruikgemaakt van het lesmateriaal van Nedpoint.

Voor het oefenen met de heftruck heeft een stagebedrijf van de school (metaalbedrijf Freriks Metaalwerken B.V. te Raalte) een vorkheftruck beschikbaar gesteld. Tijdens de theorieles gaan telkens twee leerlingen praktisch oefenen. Zij moeten zelf zorgen dat ze de aantekeningen van de (gemiste) theorieles overnemen van een medeleerling. Als tegenprestatie voor het gebruik van de truck, voeren de leerlingen werkzaamheden uit voor dit bedrijf in een speciale werkplaats op het terrein van het bedrijf. Dit mes snijdt aan twee kanten, want door deze 'tegenprestatie' trainen de leerlingen arbeidsvaardigheden en leren zij van alles over het productieproces van dit bedrijf. Het werkt zeer motiverend: er zijn bijvoorbeeld leerlingen die aan het bedrijf vragen of zij hier op zaterdag kunnen werken. In de afgelopen vijf jaren hebben verschillende leerlingen werk gevonden in dit bedrijf. Er zijn vergevorderde plannen om de werkplaats om te vormen als een

arbeidstrainingscentrum, waardoor de school minder afhankelijk is van het aanbod aan productiewerk van de metaalfabriek.

Het examen wordt afgenomen door het examenbureau Nedpoint, dat ook het certificaat uitreikt. Negentig procent van de leerlingen behaalt het certificaat. De examenkosten worden deels met ESF-middelen betaald en deels door de ouders.

VCA cursus

Steeds vaker eisen (stage)bedrijven dat leerlingen/werknemers beschikken over het zogenaamd veiligheidscertificaat B-VCA (Basis VeiligheidsCertificaat Aannemers). De school maakt in deze cursus, die gedurende vier maanden elke week drie kwartier wordt gegeven, gebruik van het programma dat door Eduactief wordt uitgegeven en het examen wordt afgenomen door het examenbureau Tutorial.

Dit examen, dat bestaat uit multiple-choice vragen, die door de examinator worden voorgelezen, is voor veel leerlingen te moeilijk. Veel leerlingen halen het examen dan ook niet: van de laatste cursusgroep hebben 3 van de 13 leerlingen het B-VCA certificaat gehaald. De kosten voor het examen bedragen € 60,- per kandidaat.

Carmel College Salland, afdeling praktijkonderwijs.

Florens Radewijnstraat 6, 8101 BW Raalte, telefoon: (0572) 34 85 05.

Contactpersonen: Hans de Knoop, Andreas Mars, Michiel Dijkslag.

4.2 De Radar, Oosterbeek

De Radar is een school voor voortgezet speciaal onderwijs voor leerlingen met moeilijk hanteerbaar gedrag (cluster 4). Vanuit nauwe samenwerking met het Orthopedagogisch Centrum Jan Pieter Heije is er in 1998 een dagbestedingcentrum ingericht, dat inmiddels een belangrijke rol speelt in de arbeidsvoorbereiding van de leerlingen van deze school. Deze arbeidsvoorbereidende activiteit is ondergebracht in een aparte stichting: 'De Sonar', waar zes arbeidstrainers werkzaam zijn. De branchegerichte cursussen worden deels door leerkrachten en deels door deze arbeidstrainers gegeven.

Op basis van een uitgebreid onderzoek en een gedegen oriëntatie, kiest de leerling voor één van de vijf sectoren: economie, techniek, verzorging, groenvoorziening, transport en logistiek. Dit aanbod is gebaseerd op de arbeidsmogelijkheden in de regio. Binnen elke sector biedt de school een of meer branchegerichte cursussen aan, die de leerlingen moeten volgen en die worden afgesloten met een certificaat, diploma of getuigschrift van De Sonar.

(vak)opleiding		Kwalificatie
Sector economie	Repro	Getuigschrift De Sonar
	Detailhandel	KC handel certificaat
	Horeca	Bureau Toetsing & Verklaring en HBI
	Bakkerij	ROC niveau 1-2
Sector techniek	Hout	SH&M
	Metaal	Getuigschrift De Sonar
	Autotechniek	ROC niveau 1
Sector verzorging	Wasserij	Getuigschrift De Sonar
	Kantine ATC	Getuigschrift De Sonar
	Interieurverzorging	Bureau Toetsing & Verklaring (IBI)
	Werken in de zorg	Bureau Toetsing & Verklaring (OVDB)
Sector groenvoorziening	Groot groen	Bureau Toetsing & Verklaring en ROC niveau 1
	Plantenteelt(kas)	Bureau Toetsing & Verklaring en ROC niveau 1
Sector transport en logistiek	Industriële arbeid	Getuigschrift De Sonar en certificaat KC Handel orderpikker.

De leerling volgt twee dagen per week alle branchegerichte cursussen van de gekozen sector. De andere drie dagen volgt hij het reguliere onderwijsaanbod. Na een jaar wordt bekeken welk kwalificatieniveau voor de leerling tenminste haalbaar moet zijn en worden de specifieke doelen geformuleerd waarin de leerling zich moet verbeteren. De branchegerichte cursussen versterken het onderwijs, omdat leerlingen hierdoor worden gemotiveerd en meer inzicht krijgen in de manier waarop zij zich kunnen ontwikkelen tot goede werknemers.

De sector economie

Voor de cursus Repro doen leerlingen eenvoudig kopieerwerk op de repro-afdeling, waar interne en externe opdrachten worden uitgevoerd. Er wordt hierbij geen specifieke branchegerichte cursus gegeven. De leerlingen worden begeleid door een zogenaamde arbeidstrainer.

In de cursus Detailhandel wordt gebruikgemaakt van het SVA-programma 'Winkelmedewerker' en in de cursus Horeca, die wordt uitgevoerd in een goed geoutilleerde keuken, wordt gewerkt met het SVA-programma 'Werken in de keuken'. In een bijruimte staat een professionele vaatwasser die men op een goedkope manier heeft kunnen overnemen van een jeugdherberg. Dagelijks wordt een product aangeboden, zoals bijvoorbeeld een kipragoutbroodje.

In de bakkerij, een onderdeel van De Sonar, maken leerlingen onder begeleiding van een arbeidstrainer allerlei brood- en banketproducten. De producten worden intern

en soms extern afgezet. In deze cursus maakt de school onder andere gebruik van instructiemateriaal van het roc.

De sector techniek

De cursussen van de sector techniek worden gegeven in een bedrijfshal. In de cursus Hout maakt de school gebruik van het SVA-programma 'Machinaal houtbewerken en banktimmeren', maar omdat dit programma te theoretisch is voor deze leerlingen, werkt de school aan de vereenvoudiging van dit programma.

Bij de cursus Metaal wordt gewerkt met eigen materiaal en met de NIL-cursus Mig-mag lassen (Nederlands Instituut Lastechniek). Leerlingen die aan de NIL-norm voldoen, ontvangen een NIL certificaat Mig-mag lassen.

De cursus Autotechniek is een 'zorgenkindje', omdat de uitstroommogelijkheden in de autobranche zeer beperkt zijn en eenvoudige werkzaamheden, zoals het verwisselen van een band, het uitlijnen van banden of het vervangen van een uitlaat, toch vaak te moeilijk zijn voor deze leerlingen. Mogelijk dat het accent meer moet komen te liggen op de autosloop (milieuvriendelijk scheiden van afval en nog te gebruiken producten).

De sector verzorging

Leerlingen helpen in de wasserij bij het wassen van bedrijfskleding en linnengoed. Hierbij wordt geen specifiek cursusmateriaal gebruikt. Ook voor het werken in de kantine gebruikt de school geen specifieke cursus.

In de cursus interieurverzorging gebruikt de school het SVA-programma 'Schoonmaken in de groothuishouding' en voor de cursus Werken in de zorg wordt het SVA-programma 'Werken in de zorg' gebruikt. Voor deze cursus is er een kamer ingericht zoals in een zorgcentrum. Leerlingen oefenen hier allerlei werkzaamheden, zoals het bed verschonen, de rolstoel reinigen en het dagelijks onderhoud van de kamer.

De sector groenvoorziening

In deze opleiding wordt onderscheid gemaakt tussen 'Groot groen' en 'Plantenteelt'. Het SVA-programma 'Onderhoud plantsoen' vormt de basis van deze opleiding.

Sector transport en logistiek

Leerlingen die kiezen voor deze sector leren industriële arbeid te verrichten en orderpikken. Dit laatste onderdeel kan worden afgerond met een certificaat van KC Handel (=Kennis Centrum Handel). In deze opleiding wordt gebruikgemaakt van het SVA-programma 'Werken in de logistiek'.

SVO De Radar.

Utrechtseweg 312, 6862 BC Oosterbeek, telefoon: (026) 334 88 65.

Contactpersoon: Dhr.H. Dijkstra.

4.3 Het Schip, Enschede

Het Schip is een school voor voortgezet speciaal onderwijs voor zeer moeilijk opvoedbare jongeren, verdeeld over vijf locaties (cluster 4). De school biedt leerlingen de branchegerichte SVA-cursus 'Schoonmaken in de groothuishouding' aan met het doel dat de leerlingen een kwalificatie verwerven als beginnende schoonmaker met uitzicht op een baan. Leerlingen worden ingezet bij het schoonhouden van de gebouwen van de school. De branchegerichte cursus is dus ook hier gecombineerd met het werken in een leerlingwerkplaats (interne stage).

Door de cursus leert de leerling wat er van hem wordt verwacht in de schoonmaakbranche en aan welke eisen zijn werk moet voldoen. De ouders worden vooraf voorgelicht over het hoe en waarom van de cursus. De school benadrukt daarbij dat leren schoonmaken niet alleen van betekenis is voor het voeren van een eigen huishouding, maar ook goede kansen biedt voor werk.

In de cursus worden instructie en werken gecombineerd. Leerlingen doen niet alleen schoonmaakwerkzaamheden, maar voeren ook andere taken uit, zoals het aannemen van de telefoon, licht administratief werk en het verzorgen van koffie en thee. Ook wordt in het kader van de cursus een bezoek gebracht aan de huishoudbeurs in Amsterdam.

Er wordt in de instructie veel aandacht besteed aan de werkvoorbereiding en de werkvolgorde. Dit laatste is vooral van belang in verband met de hygiëne en een goed resultaat. De verschillende schoonmaakmethoden worden geïnstrueerd, voorgedaan en in de praktijk geoefend. Nieuwelingen lopen mee met wat meer ervaren 'personeelsleden'.

Er is voor de schoonmaakploeg een speciale werkkast gemaakt, waarin alle materialen worden opgeslagen. Deze werkkast kan worden vervoerd op een speciaal vervaardigde rijplaat, zodat de kast kan worden meegenomen in de werkbuss, waarmee de schoonmaakploeg de gebouwen afreist. De werkdag van de schoonmaakploeg begint eerder dan de school; soms om zeven uur, maar deze leerlingen zijn dan ook eerder vrij dan de leerlingen die op school zitten.

De begeleidster van de cursus heeft de voorschooling van KPC Groep gevolgd; een voorwaarde om de leerlingen te kunnen voordragen voor de eindtoets, waarmee zij het door de branche erkende certificaat kunnen halen. De toets wordt afgenomen in aanwezigheid van een observant van het Bureau Toetsing & Verklaring. Voordat leerlingen worden aangemeld voor de eindtoets, doen zij eerst een proeftoets, die uitsluitel geeft of zij voldoen aan de beschreven norm. Daardoor levert de eindtoets minder spanning op bij de leerlingen: zij weten dat ze de vereiste stof/vaardigheden goed beheersen. Het examen is een positieve bevestiging van hun kunnen, maar ook een feestelijke afronding van een periode van hard werken.

De ervaring leert dat de leerlingen gemakkelijk werk vinden. Van de laatste examengroep vond een leerling werk in een ziekenhuis, een leerling kon aan de slag bij de Twentse Universiteit en een leerling kreeg een arbeidscontract bij de Zeeman.

De school is bezig een vergelijkbaar traject op te zetten voor het vak stratenmaker en voor het onderdeel garage/metaal. Via een gemeentelijk project 'Buurt en werk' dat is gericht op het terugdringen van de werkloosheid, is er een professionele stratenmaker aangesteld, een zogenaamde pedagogisch onderwijsassistent. In nauw overleg met de Fundeon, de branchevereniging voor de weg- en waterbouw, is de afdeling stratenmaker van Het Schip formeel erkend als leerbedrijf. In overleg met Fundeon wordt onderzocht welke verdiepende mogelijkheden er voor deze jongeren zijn in de weg- en waterbouw. Doel is dat er een branchegerichte cursus wordt ontwikkeld, die met een kwalificatie kan worden afgesloten.

Voor de ontwikkeling van een cursus Garage/metaal is samenwerking gezocht met de branchevereniging SMEOT. Ook hiervan is het doel een opleiding te ontwikkelen die kan worden afgesloten met een kwalificatie die vergelijkbaar is met niveau 1 van het mbo.

SVO Het Schip.

Groot Bruninkstraat 9, 7544 RN Enschede, telefoon: (053) 478 01 74.

Contactpersoon: Sophia Kiel.

4.4 Praktijkonderwijs ETTY

Hillesumlyceum, Deventer

Deze school voor praktijkonderwijs biedt een groot aantal branchegerichte cursussen aan:

- Magazijnbeheer/Orderpicker (SVA-programma 'Beheren van het schoolmagazijn' en 'Werken in de logistiek')
- Vorkheftruckchauffeur (Rentray module)
- Winkelmedewerker (SVA-programma 'Winkelmedewerker')
- Onderhoud plantsoen (SVA-programma 'Onderhoud plantsoen')
- Medewerker Metaalbedrijf (CNC)
- Medewerker Houtbedrijf
- Poets-wasstraatmedewerker (met firma Bultman te Deventer)
- Schoonmaak in de groothuishouding (SVA-programma)
- Werken in de keuken (SVA-programma)
- VCA-cursus

De school is van plan het aanbod uit te breiden met de programma's 'Onderhoud schoolomgeving', 'Werken in de zorg' en 'Werken in de bouw'.

We staan in dit kader wat uitgebreider stil bij de cursussen 'Detailmedewerker' en 'Werken in de keuken'.

Winkelmedewerker

Deze cursus bestaat uit twee delen. In het eerste deel doorlopen de leerlingen het SVA-programma 'Winkelmedewerker' en lopen zij gedurende tenminste een half jaar stage in een winkel, die in de school is ingericht. In het tweede deel van de cursus lopen leerlingen extern stage in een winkelbedrijf en volgen zij een verdiepende cursus. De school heeft het SVA-programma zelf aangevuld met een 'kassatraining' en een 'inpaktraining'. Als het druk is in een winkel, zo is de redenering, is het van belang dat de leerling kan worden ingezet om deze werkzaamheden uit te voeren.

De leerlingen volgen de cursus een halve dag per week in een groep van maximaal 10 leerlingen; zij krijgen twee uur theorie en daarna twee uur praktijk. In de schoolwinkel staat een winkelstelling van 4 meter lengte en 4 schappen hoog. De stellingen zijn gevuld met verpakkingen (soms verzwaard met hout) van een levensmiddelenzaak. De producten worden regelmatig voorzien van een nieuwe houdbaarheidsdatum, die op verschillende manieren wordt weergegeven (08-2009 of aug 09), zodat leerlingen daarmee kunnen oefenen. Ook zijn er twee verplaatsbare wanden met (niet gedragen, licht beschadigde) kleding. Verder is er een eenvoudige kassa en zijn er voorzieningen om producten in te pakken.

In de eerste fase krijgen de leerlingen een kassatraining, die is ontwikkeld door de school. Leerlingen leren de samenstelling van de kassabon kennen en oefenen in het werken met de kassa. Tijdens de pauzes worden er producten verkocht vanuit de pantry, zodat de leerlingen ook onder druk leren werken, omdat er 'klanten' staan te wachten.

In het tweede deel van de cursus volgen de leerlingen een kassatraining, waarin gebruik wordt gemaakt van een computerprogramma met een virtuele winkelomgeving, uitgegeven door Stichting BIT². Dit programma is ontwikkeld voor het vmbo/mbo, maar de school heeft het in samenwerking met andere scholen voor praktijkonderwijs (Zutphen, Raalte, Hengelo en Enschede) afgestemd op het denk- en handelingsniveau van de leerling van het praktijkonderwijs. De leerlingen kunnen doorgaans goed uit de voeten met het programma en vinden het boeiend vinden om ermee te werken.

In de tweede fase van de opleiding loopt de leerling ook stage in een winkelbedrijf. De wisselwerking tussen school en stagebedrijf is van groot belang. Door middel van het stageverslag, dat onderdeel is van het SVA-programma, wordt de school geïnformeerd over de ontwikkeling van de leerling. Op een controlekaart en een oefenkaart wordt bijgehouden welke werkzaamheden de leerling beheerst. Deze kaarten worden door de leerling zelf beheerd; het is hun eigen verantwoordelijkheid dat zij vaardigheden oefenen die zij nog niet beheersen.

De cursus 'Winkelmedewerker' wordt afgesloten met een examen dat door brancheorganisatie KC Handel wordt afgenomen. Leerlingen voor wie dit te hoog is gegrepen, krijgen een verklaring van de school waarin is aangegeven welke taken de leerling beheerst.

2 Stichting BIT, Emmaplein 2, 9711AP Groningen

Werken in de keuken

Ook de cursus 'Werken in de keuken' bestaat uit twee fasen. In de eerste fase vormt het SVA-programma 'Werken in de keuken' de rode draad. De cursus duurt een schooljaar en neemt 6 uur per week in beslag. De leerlingen krijgen 1 uur theorie en werken de rest van de tijd in de keuken van de school. Daarnaast lopen zij stage, bij voorkeur in een horecabedrijf.

De tweede fase van de cursus wordt uitgevoerd in samenwerking met de afdeling Consumptief van het vmbo (ook onderdeel van het *Etty Hillesumlyceum*). In de praktijklessen wordt gewerkt met wat men noemt 'roulerend practicum'. Aan het begin wordt aangegeven welke producten die dag moeten worden gemaakt en leerlingen kiezen zelf aan welk product zij gaan werken. De leerling moet er zelf voor zorgen dat hij voldoende ervaring opdoet met het bereiden van verschillende producten. De producten worden in de pauze verkocht, zodat de leerlingen ook leren om onder tijdsdruk te werken.

Naast deze activiteiten in de school doen leerlingen praktijkervaring op in stages, maar ook bij incidentele evenementen, waar ze de catering verzorgen of een etentje bereiden. De cursus 'Werken in de keuken' wordt afgesloten met een eindtoets in aanwezigheid van een observant van het Bureau Toetsing & Verklaring. Er zijn leerlingen die doorstromen naar een Horeca-opleiding van het roc.

Etty Hillesumlyceum Arkelstein, school voor praktijkonderwijs.

Arkelstein 8, 7414 EP Deventer, telefoon: (0570) 50 46 00.

Contactpersonen: Mw.Nooren, Mw.Klein Lebbink.

www.ettyhillesumlyceum.nl/arkelstein

5 TIPS

In de voorgaande hoofdstukken zijn de ervaringen verwerkt van scholen die in het kader van het ESF-project 'Werknemer in opleiding' hebben gewerkt aan de invoering van branchegerichte cursussen in hun onderwijs. Uit hun ervaringen destilleren we tips voor scholen die het voornemen hebben om branchegerichte cursussen in hun onderwijsaanbod op te nemen.

Netwerken

Samenwerking is van essentieel belang. Werk aan de opbouw van een relevant netwerk en maak hiervan gebruik van bij het realiseren van het cursusaanbod. Onderzoek samenwerkingsmogelijkheden met collega-scholen, vmbo, roc's, aoc's, de sociale werkvoorziening en bedrijven; het zijn allemaal partners die een rol kunnen spelen bij het realiseren van een goed cursusaanbod.

Klein beginnen

Houd er rekening mee dat er heel wat bij komt kijken (ruimte, organisatie, roostertechnisch, logistiek, vervoer) en biedt daarom - zeker in het begin - niet teveel cursussen aan. Houd het beheersbaar en start met een beperkt aantal cursussen. Op basis van ervaring kan de school het aanbod in de loop der tijd uitbreiden.

Branche-erkend

Bied bij voorkeur cursussen aan die waarde hebben op de arbeidsmarkt. Kies dus in de eerste plaats voor cursussen die erkend zijn door een brancheorganisatie.

Realistische voorlichting

Houd er rekening mee dat leerlingen en ouders geneigd zijn om teveel waarde te hechten aan de certificaten. Geef leerlingen en ouders daarover adequate informatie, zodat zij zich een realistisch beeld vormen van de waarde die de certificaten hebben op de arbeidsmarkt. Dit geldt in het bijzonder voor cursussen die niet door de branches zijn erkend.

Scholing docenten

Zorg ervoor dat docenten die de erkende cursussen geven daartoe geschoold/bevoegd zijn.

Cursusaanbod aanpassen

Volg nauwkeurig ontwikkelingen op de (regionale) arbeidsmarkt en evalueer regelmatig of het cursusaanbod nog relevant is. Veranderingen op de (regionale) arbeidsmarkt, maar ook ontwikkelingen binnen de branches, kunnen aanpassingen van het cursusaanbod vereisen.

Financiering

Onderzoek, naast ESF, ook naar andere financieringsmogelijkheden.

WEBSITES, ADRESSEN EN MATERIALEN

Op de site www.werknemerinopleiding.nl staat de arbeidstoeleiding van leerlingen van het Praktijkonderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs centraal. Naast informatie over de subsidieregeling ESF treft u andere waardevolle zaken aan van belang voor arbeidstoeleiding op uw school. Op deze site onder het kopje 'Links' vindt u een overzicht van alle kenniscentra beroepsonderwijs en bedrijfsleven.

Op de website www.praktijkonderwijs.nl vindt de bezoeker – naast informatie en nieuws over het praktijkonderwijs – themakringen over de zeven thema's van het ESF-project. Ook over het thema 'Branchegerichte cursussen' is er een themakring.

De site www.wecraad.nl is de overkoepelende organisatie van het vso, cluster 1, 2, 3 en 4. De WEC-Raad behartigt de belangen van het speciaal onderwijs.

www.colo.nl

Colo is de vereniging van de 18 kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven, die elk bedrijfstakgewijs georganiseerd zijn. De kenniscentra vormen de schakels tussen het onderwijs en het georganiseerde bedrijfsleven. Ze ontwikkelen kwalificaties voor het middelbaar beroepsonderwijs, werven leerbedrijven en bewaken de kwaliteit van deze leerbedrijven. De kenniscentra willen samen met sociale partners, leerbedrijven, onderwijs en overheid bijdragen aan goed en aantrekkelijk beroepsonderwijs.

De site www.cwinet.nl is van het Centrum voor Werk en Inkomen, het eerste trefpunt voor werkzoekenden en werkgevers. Het CWI maakt zich sterk om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt op elkaar te laten aansluiten. Het CWI richt zich daarbij ook op bijzondere groepen werkzoekenden zoals jongeren, etnische minderheden en arbeidsgehandicapten. De lijst met 130 CWI vestigingen is te doorzoeken op postcode of plaatsnaam. Er is een aparte lijst met vestigingen voor de indicatie WSW.

De site www.kvk.nl bevat informatie over de Kamers van Koophandel.

De Kamers van Koophandel bevorderen de regionale economie. Kamers van Koophandel stimuleren onder andere structurele samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven. Er zijn eenentwintig regionale autonome Kamers van Koophandel met circa zestig kantoren.

De lijst met vestigingen is te doorzoeken op postcode.

www.mkb.nl is de site van de Koninklijke Vereniging voor het Midden- en Kleinbedrijf. MKB Nederland is de organisatie van ondernemers die per branche of per regionale/ lokale vereniging zijn aangesloten. MKB heeft een sleutelpositie in de regio. Zij heeft toegang tot de belangrijke regionale spelers op beleidsterreinen, zoals onderwijs en arbeidsmarkt. De lijst met vestigingen is op regio te doorzoeken.

Op de site www.cito.nl vindt de bezoeker het opleidingspakket VCA voor vmbo en praktijkonderwijs.

www.ovd.nl: OVD Groep, opleidingen detailhandel

www.liftgroep.nl: Learning Innovation Fashion Textiles

www.svh.nl: Horeca Branche Instituut

www.kchandel.nl: Kenniscentrum Handel

www.spos.nl: Samenwerkingsverband Praktijkopleiding Schilderen (SPOS)

www.svs-schoonmaak.nl: Stichting Scholing en Vorming Schoonmaakbedrijven en -
diensten

www.nil.nl: Nederlands Instituut voor Lastechniek (NIL)

www.lobas.nl: Landelijke Organisatie Beroepsopleidingen Agrarische Sector (LOBAS)

www.stosas.nl: Stichting tot Ontwikkeling en Scholing van werknemers in de Agrarische
Sector

www.cbr.nl: Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR)

BIJLAGEN

Bijlage 1 - Overzicht cursussen SVA-project

Door inspanningen die binnen het SVA-project zijn verricht, is het mogelijk om leerlingen van praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs te kwalificeren.

In deze notitie wordt een overzicht gegeven van:

- de instelling die kwalificeert
- de kwalificatie
- een omschrijving van de kwalificatie

De instelling die kwalificeert	Bureau Toetsing & Verklaring KPC Groep; Rianne Hurkmans Tel: 073 6247247
De kwalificatie	IBI Verklaring (SVS)
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij het dagelijks onderhoud van gebouwen en voldoet aan de normen die de SVS (Stichting Scholing en Vorming Schoonmaakdiensten - en bedrijven) daaraan stelt.
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, opdrachtkaarten, draaiboek toetsing.

De instelling die kwalificeert	Bureau Toetsing & Verklaring KPC Groep; Rianne Hurkmans Tel: 073 6247247
De kwalificatie	Verklaring Werken in de keuken/ SVH
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij eenvoudige keukenwerkzaamheden (wassen, schoonmaken, snijden, snipperen, eenvoudige bereidingstechnieken. onderhoud werkplek en werkomgeving) en voldoet aan de normen die de SVH (Branche Instituut Horeca) stelt aan veilig, ergonomisch en hygiënisch werken..
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, productkennis, draaiboek toetsing.

De instelling die kwalificeert	Bureau Toetsing & Verklaring KPC Groep; Rianne Hurkmans Tel: 073 6247247
De kwalificatie	Verklaring Beheren van het schoolmagazijn/ KC Handel
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat heeft bewezen de basisprocedures van een magazijn te kennen en toe te kunnen passen: opslaan van goederen, het beheren en het onderhoud en het verzamelen van bestelde goederen en voldoet daarbij aan de normen die KC Handel (Kenniscentrum Handel) daaraan stelt.
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, computerprogramma voor beheer, draaiboek toetsing.

De instelling die kwalificeert	Bureau Toetsing & Verklaring KPC Groep; Rianne Hurkmans Tel: 073 6247247
De kwalificatie	Verklaring Onderhoud schoolomgeving / Nederland schoon
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij het onderhoud van de (school-) omgeving: verwijderen van zwerfvuil, wieden, schoffelen, uitharken, omleggen, grasmaaien, graskantsteken en haagknippen.
Materialen	Handleiding, opdrachtkaarten, instructiefilm, draaiboek toetsing.

De instelling die kwalificeert	Bureau Toetsing & Verklaring KPC Groep; Rianne Hurkmans Tel: 073 6247247
De kwalificatie	Verklaring Werken in de zorg / OVDB
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij eenvoudige werkzaamheden in zorginstellingen: schoonmaken, assisteren bij maaltijden en recreatie. Het opleidingsprogramma is extern gelegitimeerd door de OVDB (= Opleidingen Voor Dienstverlenende Beroepen). Het opleidingsniveau is vergelijkbaar met niveau 1 van het ROC (zorghulp) uitgezonderd de theoretische component.
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, stageverslag, draaiboek toetsing.

De instelling die kwalificeert	Bureau Toetsing & Verklaring KPC Groep; Rianne Hurkmans Tel: 073 6247247
De kwalificatie	Verklaring Werken in de kinderopvang / OVDB
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar als huishoudelijke hulp binnen de kinderopvang en is inzetbaar eenvoudige werkzaamheden: schoonmaken en het assisteren van de groepsleiding bij maaltijden en andere activiteiten. Het opleidingsprogramma is extern gelegitimeerd door de OVDB (= Opleidingen Voor Dienstverlenende Beroepen). Het opleidingsniveau is vergelijkbaar met niveau 1 van het ROC (zorghulp) uitgezonderd de theoretische component.
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, stageverslag, draaiboek toetsing.

De instelling die kwalificeert	Bureau Toetsing & Verklaring KPC Groep; Rianne Hurkmans Tel: 073 6247247
De kwalificatie	Verklaring Onderhoud plantsoen
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij het onderhoud van plantsoenen: wieden, schoffelen, uitharken, omleggen, grasmaaien, graskantsteken, haagknippen, afzetten en boom planten; en voldoet daarbij aan de normen die het ILO beraad aan kandidaten stelt. ((Individueel Landbouw Onderwijs). Het opleidingsniveau is vergelijkbaar met niveau 1 van het AOC, uitgezonderd de theoretische component.
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, draaiboek toetsing.

De instelling die kwalificeert	Bureau Toetsing & Verklaring KPC Groep; Rianne Hurkmans Tel: 073 6247247
De kwalificatie	Verklaring Werken in de textiel / Lift Group
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij productiewerkzaamheden en specifiek bij productiewerkzaamheden in de textielsector. Het programma is extern gelegitimeerd door de Lift Group (branche organisatie textiel sector).
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, patronen, draaiboek toetsing.

De instelling die kwalificeert	KC Handel Pauline van 't Hoog Tel: 0318- 648529
De kwalificatie	Certificaat basisprogramma Detailmedewerker
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij het assisteren van de drie kerntaken: ontvangst van goederen en het winkel klaarmaken, onderhoud winkel en het assisteren bij verkoop. Het opleidingsniveau is vergelijkbaar met niveau 1 van het ROC 'aankomend verkoopmedewerker', uitgezonderd de theoretische component.
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, stageverslag, examenprotocol KC Handel.

De instelling die kwalificeert	KC Handel Michel Lammers Tel: 0318- 648529
De kwalificatie	Certificaat basisprogramma Orderpicker
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij het verzamelen van orders in een distributiecentrum/ grootmagazijn en voldoet aan de norm die door KC handel aan orderpicken wordt gesteld. Het opleidingsniveau is vergelijkbaar met niveau 1 van het ROC assistent magazijnmedewerker voor wat betreft de kerntaken beheer en verzamelen, uitgezonderd de theoretische component.
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, stageverslag, examenprotocol KC Handel.

De instelling die kwalificeert	KC Handel Michel Lammers Tel: 0318- 648529
De kwalificatie	Certificaat basisprogramma Ontvangst en opslagmedewerker
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij het in ontvangst nemen van en het opslaan van goederen alsmede het beheer in een distributiecentrum/ grootmagazijn en voldoet aan de norm die door KC Handel aan 'ontvangst en opslag' wordt gesteld. Het opleidingsniveau is vergelijkbaar met niveau 1 van het ROC assistent magazijnmedewerker voor wat betreft de kerntaken ontvangst , opslag en beheer, uitgezonderd de theoretische component.
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, stageverslag, examenprotocol KC Handel.

De instelling die kwalificeert	SVH (Branche Instituut Horeca) John Lapidaire Tel: 079 - 3203612
De kwalificatie	Certificaat assistent Keukenmedewerker
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij eenvoudige keukenwerkzaamheden (wassen, schoonmaken, snijden, snipperen, eenvoudige bereidingstechnieken. onderhoud werkplek en werkomgeving) en voldoet aan de normen die de SVH (Branche Instituut Horeca) stelt aan veilig, ergonomisch en hygiënisch werken. u S (Stichting Scholing en Vorming Schoonmaakdiensten - en bedrijven) daaraan stelt. Het opleidingsniveau is vergelijkbaar met niveau 1 van het ROC horeca assistent voor wat betreft de praktische vaardigheden maar uitgezonderd de theoretische component.
Materialen	Handleiding, leerlingenboek, examenprotocol SVH.

De instelling die kwalificeert	SH&M (= Stichting Hout en Meubel) Tel: 0348 - 466440
De kwalificatie	Certificaat Machinaal houtbewerken en banktimmeren
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij eenvoudige werkzaamheden in een houtverwerkende industrie. De leerling heeft geleerd om veilig te werken met machines die daar worden gebruikt..
Materialen	Handleiding, leerlingenboek,, examenprotocol SH&M.

Buiten het SVA project bestaat al veel langer de volgende mogelijkheid tot certificering:

De instelling die kwalificeert	Nederlands Instituut voor Lastechniek tel. 088 400 85 60
De kwalificatie	Certificaat Mig mag lassen
Een omschrijving van de kwalificatie	De kandidaat is inzetbaar bij het mig mag lassen. De leerling heeft geleerd om veilig te werken met machines die daar worden gebruikt..
Materialen	Handleiding, leerlingenboek,, NIL.

Bijlage 2 - Competenties arbeidsmarktgekwalificeerd assistent (AKA)

De competenties die in het AKA-dossier worden beschreven:

1 De leerling moet zijn werkzaamheden kunnen voorbereiden.

Deze competentie heeft betrekking op het vermogen van de leerling op grond van een gegeven opdracht deze zo voor te bereiden dat de opdracht 'goed' kan worden uitgevoerd. 'Goed' betekent zo efficiënt mogelijk, in een zo kort mogelijke tijd en met een goed resultaat. Om dit te kunnen zal de leerling het vermogen moeten hebben om een opdracht te overdenken: Wat moet ik doen?; Wat heb ik daarvoor nodig? Wat moet ik weten (schriftelijke informatie) en in welke stappen voer ik de opdracht uit (werkvolgorde). De leerling verzamelt de juiste gereedschappen en hulpmiddelen en informeert zonnodig als de opdracht of de uitvoering van de opdracht niet helemaal duidelijk is.

2 De leerling kan veilig en milieubewust werken

Deze competentie omvat vele aspecten. Het gaat daarbij onder andere om het zien van veiligheidsrisico's bij de uitvoering van het werk; het signaleren van onveilige situaties; het voorkomen of wegnemen van onveilige situaties. Maar ook: het volgens bestaande richtlijnen de werkzaamheden uitvoeren (ergonomisch, hygiëne, Arbo) inclusief het dragen van persoonlijke beschermingsmiddelen waar dat is voorgeschreven. Milieu bewust werken heeft betrekking op het voorkomen dat de wijze waarop het werk wordt uitgevoerd het milieu onevenredig wordt belast. Bijvoorbeeld het teveel gebruik van reinigingsmiddelen bij schoonmaaktaken; het niet scheiden van afval in een distributiecentrum; het efficiënt omgaan met materialen; het hergebruiken van materialen waar mogelijk.

3 De leerling draagt zorg voor kwaliteit

Deze competentie is evenals de vorige veelomvattend. Kwaliteit is immers een complex begrip en verwijst naar 'dat resultaat dat beantwoordt aan de verwachtingen van de klant'. De 'klant' is in dit verband niet de 'afnemer' van het product (het resultaat van de handeling) maar ook de opdrachtgever (werkgever).

Kwaliteit gezien vanuit de werkgever heeft betrekking op:

- Komt de leerling de gemaakte afspraken na;
 - Gaat de leerling zuinig om met de hulpmiddelen en de materialen (onderhoud, efficiënt gebruik);
 - Werkt de leerling nauwkeurig en geconcentreerd en signaleert hij tijdig fouten of afwijkingen;
 - Kan de leerling afwijkingen of dreigende fouten corrigeren;
- controleert / evalueert de leerling het resultaat van zijn werk.

De kwaliteit gezien vanuit de klant is in een aparte competentie beschreven.

4 De leerling is gericht op samenwerken met collega's

Deze competentie heeft met name betrekking op de mate waarin de leerling bijdraagt aan een prettige werksfeer op de werkvloer. De competentie heeft betrekking op de mate waarin de leerling hulp kan vragen en hulp kan bieden aan collega's; op de mate waarin

de leerling deel neemt aan werkoverleg en zich aan gemaakte werkafspraken houdt; op de mate waarin de leerling het gemeenschappelijke resultaat centraal stelt en dus ook collega's helpt bij het afronden van hun taak of zelf werk ziet dat gedaan moet worden. Deze competentie heeft ook betrekking op de wijze waarop de leerling communiceert met collega's en leidinggevenden en op de wijze waarop hij zich 'weet te gedragen' (sociale vaardigheden).

5 De leerling kan op de werkvloer communiceren met leidinggevende en collega's

Deze competentie is nauw verbonden met de vorige competentie: de communicatieve en sociale vaardigheden van de leerling. Hier toe kan gerekend worden:

- Omgangsvormen.
- Luisteren en spreken.
- Omgaan met eigen gevoelens en die van anderen.

Onder deze competentie vallen ook het kunnen toepassen van vaardigheden zoals lezen, schrijven en rekenen in de vorm van werkformulieren, werkbonnen, een checklist (invullen, lezen)

6 De leerling kan klant gericht handelen.

Deze competentie is aanvullend op de derde competentie: de leerling draagt zorg voor kwaliteit, maar nu vanuit de afnemer gezien (= de klant). Omdat de competenties beschreven zijn vanuit het perspectief van een beginnend medewerker (assistent) is het directe contact met de klant geen kerntaak van de leerling. Wel moet hij bijdragen aan de tevredenheid van de klant wat kan inhouden dat:

- Hij interesse toont in de klant en dat laat zien in gedrag en reactie.
- Hij de klant te woord kan staan.
- De klant kan verwijzen naar een collega.
- De klant niet hindert.

7 De leerling kan voorkomende problemen hanteren

Deze competentie is wederom weer verweven met voorafgaande competenties zoals het zorg dragen voor kwaliteit en het veilig kunnen werken. De leerling moet voorkomende problemen (tijdig= schade kan worden beperkt / voorkomen) signaleren. Hij maakt daarbij de afweging om het probleem zelf op te lossen of om anderen daarbij in te schakelen.

8 De leerling laat zien dat hij beroepscompetenties blijft ontwikkelen.

Deze competentie is een 'overkoepelende' competentie en van groot belang voor de leerling om zich in een werkorganisatie staande te weten houden of economisch nuttig. Een 'leven lang leren' is hier in zekere zin van toepassing. De leerling ontwikkelt zijn kwaliteiten als werknemer en blijft inzetbaar binnen de werkorganisatie ook al wijzigen de werkzaamheden of de omstandigheden waarin deze moeten worden verricht. In het onderwijs wordt zichtbaar in welke mate de leerling in staat is om zijn eigen functioneren te beoordelen en om aan te geven wat hij zou moeten leren om beter te kunnen functioneren, om beter het werk te kunnen uitvoeren. Ook het aangaan van nieuwe taken en de motivatie om dat te leren valst hier onder.

9 *De leerling kan een werkrelatie onderhouden*

Ook deze competentie is een overkoepelende competentie en grijpt terug op competenties zoals collegialiteit en de communicatieve en sociale vaardigheden van de leerling. Loyaliteit aan het bedrijf waar de leerling werkt valt hieronder en ook het deelnemen aan de werkpauzes, het werkoverleg en andere bedrijfsactiviteiten (recreatief).

Bijlage 3 - Beoordelingsformulier het Segment, Gouda.

Beoordeling module: Techniek

Naam	
Klas	
Datum	

Werknemersgedrag

	O	M	V	G
Door kunnen werken				
Opdrachten goed uitvoeren				
Zelfstandig werken				
Netjes werken				
Samen werken				
Met kritiek omgaan				
Met inzet werken				
Gemiddeld oordeel werknemersgedrag				

Opmerking

Werkervaringsproject (WEP)

	O	M	V	G
Luisteren				
Werkhouding				
Werkaanpak				
Zelfstandigheid				
Gemiddeld oordeel werkervaringsproject (WEP)				

Opmerking

Onderdelen module

	O	M	V	G
Theorie materialen en gereedschappen				
Technisch tekenen				
Praktijklessen metaal/elektriciteit/hout				
Praktijklessen algemeen				
Gemiddeld oordeel onderdelen				

Opmerking

Toetsen module

	O	M	V	G
Theorie materialen en gereedschappen				
Technisch tekenen				
Praktijklessen metaal/elektriciteit/hout				
Praktijklessen algemeen				
Gemiddeld oordeel toetsen				

Opmerking

Eindoordeel totale module

--

Opmerking

Door het behaalde eindoordeel wordt aan de leerling wel / niet een certificaat uitgereikt.

Handtekening docent

Handtekening leerling

.....

.....

Bijlage 4 - Overzicht schoolprojecten thema 4 Branchegerichte cursussen

2000

Carmel College Salland, afdeling Praktijkonderwijs, Raalte
De Sprong, Terneuzen
Praktijkschool De Wissel, Goes
Rechterenschool, Meppel
SVO 't Heetveld, Almelo

2001

Carmel College Salland, afdeling Praktijkonderwijs, Raalte
De Sprong, Terneuzen
't Genseler, Hengelo
Praktijkschool De Wissel, Goes
Rechterenschool, Meppel
Roelof van Echten College, Hoogeveen
SVO 't Heetveld, Almelo
Twents Carmel College, afdeling Praktijkonderwijs, Oldenzaal

2002

Carmel College Salland, afdeling Praktijkonderwijs, Raalte
CSG Reggesteyn, afdeling Praktijkonderwijs, Nijverdal
De Hoeksteen, Hardenberg
De Sprong, Terneuzen
De Wheemergaarden, Neede
De Wissel, Enschede
De Zuiderpoort, Sneek
't Genseler, Hengelo
J.J.Boumanschool, Dokkum
Noorderpoortcollege, Groningen
Praktijkschool De Wissel, Goes
Praktijkschool Rotterdam, Rotterdam
Praktijkschool Westfriesland, Hoorn
Rechterenschool, Meppel
Rein Abrahamseschool, Alkmaar
Rozengarde, Doetinchem
School voor praktijkonderwijs, Leiden
SVO De Maat, Ommen
SVO 't Heetveld, Almelo
Titus Brandsma, school voor praktijkonderwijs, Enschede

Twents Carmel College, afdeling Praktijkonderwijs, Oldenzaal

2003

Carmel College Salland, afdeling Praktijkonderwijs, Raalte
CSG Reggesteyn, afdeling Praktijkonderwijs, Nijverdal
De Baanbreker, IJsselstein
De Bolster Pro, Groningen
De Compagnie SVO, Heerenveen
De Hoeksteen, Hardenberg
De Rotonde PrO, Emmeloord
De Sprong, Terneuzen
De Steiger, Lelystad
De Tender, Dieren
De Wheemergaarden, Neede
De Wissel, Enschede
Dr. Aletta Jacobs College, Hoogezand
Esloo Praktijkonderwijs, Den Haag
't Genseler, Hengelo
Gomarus College, afdeling Praktijkonderwijs, Groningen
Noorderpoortcollege, Groningen
Piter Jelles de Brege, afdeling Praktijkonderwijs, Leeuwarden
Praktijkschool De Brug, Assendelft
Praktijkschool De Loods, Zutphen
Praktijkschool De Venen, Drachten
Praktijkschool De Wissel, Goes
Praktijkschool Hulst, Hulst
Praktijkschool Westfriesland, Hoorn
Rechterenschool, Meppel
Rozengarde, Doetinchem
RSG De Borgen, Leek
RSG Steenwijk, Steenwijk
School voor praktijkonderwijs, Leiden
Star Numanschool, Groningen
SVO 't Heetveld, Almelo
Titus Brandsma, school voor praktijkonderwijs, Enschede
Twents Carmel College, afdeling Praktijkonderwijs, Oldenzaal

2004

Accent Praktijkonderwijs Amersfoort, Amersfoort
Bonhoeffercollege, Enschede
De Baanbreker School voor Praktijkonderwijs, IJsselstein
De Bolster Pro, Groningen

De Boog, Zwolle
De Catamaran PrO, Stadskanaal
De Compagnie SVO, Heerenveen
De Faam, Zaandam
De Hoeksteen, Hardenberg
De Oosterhout Praktijkschool, Haarlem
De Rijzert school voor praktijkonderwijs, 's-Hertogenbosch
De Wheemergaarden, Neede
De Wissel Enschede, Enschede
De Zuiderpoort, Sneek
Etty Hillesum Lyceum Arkelstein School voor PrO, Deventer
Gomarus College Pro, Groningen
Het Segment, Gouda
Nieuw Zuid, afdeling praktijkonderwijs, Rotterdam
O.S.G. Slingelland, Drachten
Osg 't Genseler, Hengelo
Piter Jelles de Brêge, Leeuwarden
Praktijkonderwijs Boxtel, Boxtel
Praktijkonderwijs Schijndel, Schijndel
Praktijkschool Arentheem, Arnhem
Praktijkschool De Brug, Assendelft
Praktijkschool De Loods, Zutphen
Praktijkschool de Zonnegaard, Nijmegen
Praktijkschool Sneek, Sneek
Pronova, Winterswijk
Rechterenschool, Meppel
Reggesteyn PrO unit, Nijverdal
Rein Abrahamseschool, Alkmaar
Roelof van Echten College afd. Praktijkonderwijs, Hoogeveen
Rozengarde Praktijkonderwijs, Doetinchem
RSG Tromp Meesters, Steenwijk
Star Numanschool, Groningen
SVO 't Heetveld Praktijkonderwijs, Almelo
SVO De Maat, Ommen
Symbion, school voor praktijkonderwijs, Didam
Twents Carmel College, Oldenzaal
Guyotschool voor VSO, Haren
REC De Ortolaan, Heythuysen
Rentray-Suringarschool, Zutphen
Scholengroep De Radar Bovenbouw, Oosterbeek

2005

Bonhoeffercollege, Enschede
Carmel College Salland afd. PRO, Raalte
De Baander, school voor praktijkonderwijs, Amersfoort
De Bolster Pro, Groningen
De Faam, Zaandam
De Hoeksteen, Hardenberg
De Wheemergaarden, Neede
De Wissel, Enschede
Etty Hillesum Lyceum Arkelstein School voor PrO, Deventer
Het Streek, Praktijkonderwijs, Ede
Jac. Fruytierscholengemeenschap afdeling Pro, Apeldoorn
Johannes de Swaef school, Ede
Osg 't Genseler, Hengelo
Praktijkonderwijs Parkstad Limburg, Heerlen
Praktijkschool Het Kwartiers, Zwolle
Praktijkschool 'De Wissel', Goes
Praktijkschool De Brug, Assendelft
Praktijkschool De Sprong, Terneuzen
Praktijkschool De Stiep, Assen
Praktijkschool de Venen, Drachten
Praktijkschool de Zonnegaard, Nijmegen
Praktijkschool Joannes, Nijmegen
Praktijkschool Sneek, Sneek
Praktijkschool Westfriesland, Hoorn
PRO 't Heetveld, Almelo
Rechterenschool, Meppel
Reggesteyn PrO unit, Nijverdal
Roelof van Echten College afd. praktijkonderwijs, Hoogeveen
Rozengarde Praktijkonderwijs, Doetinchem
RSG Tromp Meesters, Steenwijk
School voor praktijkonderwijs regio Zutphen, Zutphen
Star Numanschool, Groningen
Symbion, school voor praktijkonderwijs, Didam
De Bolster, Voorst
Erasmusschool, Groningen
Hoenderloo College, Hoenderloo
Piter Jelles de Brêge, Leeuwarden
Scholencombinatie De Radar, Arnhem
Scholencombinatie De Radar, Oosterbeek
Th. Hart de Ruyterschool, Groningen
Van Heemskerckschool, Groningen